

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра технологічної та професійної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Цись О.О.

« _ » _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____

« _ » _____ 2024 р.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ
ТЕХНОЛОГІЇ
ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ОЗДОБЛЕННЯ ВИРОБІВ», 9
КЛАС)

Кваліфікаційна робота студента
 групи ТНІм-23
 ступінь вищої освіти «магістр»
 спеціальності
 014.10 Середня освіта
 (Трудове навчання та технології)
 Сириці Антона Павловича

Керівник: кандидат пед. наук, доцент
 Серьогіна І.Ю.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	8
1.1. Характеристика основних понять у контексті дослідження: аналіз наукових, психолого-педагогічних, методичних джерел.....	8
1.2. Розгляд оптимальних методів, форм та прийомів результативного розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності.....	14
1.3. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології	21
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2 . СИСТЕМА РОБОТИ УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ОЗДОБЛЕННЯ ВИРОБІВ», 9 КЛАС	31
2.1. Методичні рекомендації для розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології	31
2.2. Основні санітарно-гігієнічні вимоги та інструктаж з техніки безпеки на уроках технології.....	36
2.3. Методична розробка плану-конспекту уроку з технології на тему: «Український етнічний стиль. Оздоблення виробів», 9 клас	41
2.4. Методична розробка плану-конспекту уроку з технології на тему: «Виготовлення та оздоблення виробів в етнічному стилі», 9 клас..	50
2.5. Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи	58
Висновки до розділу 2.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ.....	81

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Сириця Антон Павлович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження не викликає сумнівів, оскільки у сучасних умовах реформування нової української школи від педагогів суспільство очікує креативного підходу та високого рівня професіоналізму під час реалізації конкретних завдань освітньої діяльності. Саме цей виклик зумовлює необхідність пошуку нових форм і методів навчання, або вдосконалення вже існуючих. Сьогодні сучасні методи та прийоми розвитку творчих здібностей учнів набувають популярності як ефективні інструменти, що підвищують якість знань, творчих умінь і навичок учнів у процесі їх навчально-пізнавальної діяльності взагалі, зокрема, на уроках технологій. Оскільки, на наш погляд, саме зміст та завдання навчальної дисципліни «Технології» мають великий потенціал для розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання. Сьогодні ми спостерігаємо, як зростає навчальне навантаження на уроках технологій, і ця ситуація вимагає пошуку відповіді на питання: яким чином підтримати або підвищити пізнавальний інтерес учнів до вивченого матеріалу та забезпечити у них високий рівень знань, розвиток творчих умінь і навичок. Події останніх років висувають нові вимоги до сучасних вчителів: сформувати творчу особистість учня, здатну адаптуватися до змінюваних умов життя, генерувати нові оригінальні ідеї, самостійно ставити та вирішувати проблеми. Це спонукає наукову спільноту до пошуку нових ефективних методів навчання, покликаних активізувати критичне мислення здобувачів освіти, стимулювали їх до самостійного здобуття знань та творчого саморозвитку, а також наблизили б до реального життя, надаючи можливість застосовувати отримані знання на практиці.

Актуальним питанням успішного розвитку творчих здібностей учнів присвячені дослідження науковців Ю.О. Грибова, Т.М. Давиденко, Б.І. Коротяєва, А.О. Лука, Б.П. Нікітіна, Б.Г. Яновського тощо. У цих наукових роботах акцентується увага на визначенні засобів підвищення

продуктивності творчої діяльності учнів та організації їх спільної роботи. Також можемо зазначити наукові здобутки психологів та педагогів, а саме: Г.О. Балл, М.І. Махмутов, та Т.І. Шамова, які ретельно досліджують організацію творчої діяльності учнів шляхом створення проблемних ситуацій. Автори справедливо акцентують увагу на недостатній рівень теоретичної розробленості цих організаційних засобів. Сучасна теорія та наявна практика свідчать про суперечність між потребами суспільства в творчо активних особистостях, здатних системно та якісно вирішувати проблеми, та брак педагогічних засобів, які підвищують ефективність організації творчої діяльності. Водночас, у психолого-педагогічних дослідженнях все більше уваги приділяється розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання.

Враховуючи вищевикладені тези, **темою** нашого магістерського дослідження ми обрали: **«Розвиток творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології (на прикладі вивчення теми «Оздоблення виробів», 9 клас).**

Мета нашого дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології.

Завдання нашого дослідження:

- вивчити реальний стан досліджуваної проблеми в науковій, психолого-педагогічній, методичній літературі та проаналізувати її реалізацію на уроках технологій у сучасному освітньому закладі;
- виокремити низку педагогічних умов, впровадження яких у навчальний процес дійсно забезпечує ефективний розвиток творчих здібностей учнів на уроках технології засобами національного виховання;
- розробити методичні рекомендації та плани-конспекти уроків для учнів 9 класів для впровадження у навчальний процес сучасної школи;
- узагальнити результати дослідно-експериментальної роботи.

В основу магістерського дослідження було покладено **гіпотезу** про те, що підвищення розвитку творчих здібностей учнів на уроках технології засобами національного виховання буде більш успішним, якщо дотримуватись наступних педагогічних умов:

1. Використання змісту навчальної дисципліни «Технології» національно-патріотичного спрямування для розвитку творчих здібностей учнів.

2. Використання у процесі навчання групи інтерактивних методів, таких як: мозковий штурм; рольові ігри; методів проєктних технологій; методів проблемного навчання; дослідницьких методів навчання тощо.

3. Впровадження принципів індивідуалізації та диференціації у процес навчально-пізнавальної діяльності з обов'язковим врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

4. Активна співпраця вчителя та учнів, педагогічна майстерність викладача, створення доброзичливої атмосфери на уроках технологій та ситуації успіху.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності у середній загальноосвітній школі.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технологій.

Реалізація програми дослідження вимагає використання таких **методів**:

- *теоретичні методи* (аналіз, синтез, порівняння та систематизація теоретичних джерел у галузі психолого-педагогічних наук); узагальнення навчальних програм та методичних рекомендацій, що стосуються досліджуваної проблеми; використання методу теоретичного моделювання для побудови педагогічної системи, спрямованої на розвиток творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології;

- *емпіричні методи* (анкетування, спостереження за навчальним процесом, бесіди, інтерв'ю, виконання творчих завдань, розв'язання проблемних ситуацій, реалізація різноманітних проєктів, обговорення, а також проведення експертних оцінок та самооцінок респондентів для активізації та дослідження процесу формування творчих здібностей учнів); педагогічний експеримент, що включає традиційні констатувальний, формувальний і контрольний етапи;

- *статистичні методи* (методи обробки експериментальних даних, що дозволяють провести кількісний та якісний аналіз ефективності формування творчих здібностей учнів на уроках технології).

Практичне значення полягає у розробленні методичних рекомендацій для результативного розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології, у впровадженні розроблених нами планів-конспектів уроків технологій у навчальний процес загальноосвітнього закладу.

Експериментальна база дослідження: дослідно-експериментальну роботу було організовано та проведено у Криворізькому ліцеї № 77 Криворізької міської ради, до педагогічного експерименту залучено 48 здобувачів освіти: 9-А клас (23 учня) та 9-Б клас (25 учнів).

Апробація результатів дослідження проводилася на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє» (м. Умань, Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, 11 жовтня 2024 р.), опубліковано тези на тему: «Розвиток творчих здібностей учнів на уроках технологій в умовах НУШ».

Структура дослідження: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (60 найменувань), 6 таблиць, 7 рисунків та 2 додатків.

РОЗДІЛ 1.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

1.1. Характеристика основних понять у контексті дослідження: аналіз наукових, психолого-педагогічних, методичних джерел

Метою даного параграфу нашої магістерської роботи є розгляд та аналіз наукових, психолого-педагогічних та методичних джерел у контексті дослідження. Оскільки проблема творчого розвитку особистості є дійсно багатоаспектною, її досліджували у своїх наукових працях філософи Б. Новіков, І. Зязюн та ін., психологи В. Моляко, В. Клименко, В. Рибалка та ін., педагоги А. Богуш, Л. Масол, Л. Артемова, О. Савченко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, С. Сисоєва та ін.

Так, актуальні питання розвитку творчих здібностей учнів під час їх навчально-пізнавальної діяльності характеризували Л.Арістова, Г. Армстронг, Дж. Дьюї, Б. Райков, К. Ягодовський, які акцентували увагу на використанні дослідницького методу як ефективного засобу творчого розвитку учнів. Видатні науковці Дж. Брунер, А. Осборн, Е. Торренс наголошували у своїх роботах про доцільність використання методу навчання через відкриття та створення ситуації успіху. Загальновідома теорія розвивального навчання, авторами якої є В. Давидов, Л. Занков, Д. Ельконін, також враховувала важливість та необхідність розвитку творчого потенціалу учнів під час навчання. Ми повністю підтримуємо наукові погляди видатних авторів, таких як: М. Данилов, Т. Кудрявцев, І. Лернер, М. Махмутов, Л. Момот, О. Матюшкін, В. Паламарчук, які у своїх роботах досліджували тісний взаємозв'язок між творчим розвитком особистості учня та впровадженням у навчально-пізнавальну діяльність методів проблемного навчання. Разом з тим, корисними для нашого дослідження було вивчення наукових праць таких

авторів, як: М. Сумцов, А. Грузенбер, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Т. Кульбіда, В. Ляшенко, О. Сухомлинський, Л. Божович, Л. Венгер, які розкривали проблеми психології творчості, розвиток творчих здібностей особистості, прийоми діалогічного навчання, розвиток критичного мислення учнів тощо. Досить вагомими здобутками були дослідження процесу розвитку творчого потенціалу учнів у наукових роботах В. Андрєєва, Н. Антюхова, М. Савчина, О. Митник, Ю. Гільбух та ін. Такі науковці-практики, як: Р. Любенс, М. Костіна, О. Ільєнко, Н. Дем'яненко, О. Свінтозельська, Н. Чугай, досліджували питання використання у процесі навчання спеціальних творчих завдань та акцентували увагу, що саме впровадження творчих завдань у процес навчання не тільки покращує розвиток творчих умінь і навичок учнів, але й буде гарантувати подальший розвиток їх здібностей в інших аспектах життєдіяльності.

Перш ніж схарактеризувати творчі здібності, з'ясуємо поняття «творчість», для цього звернемося до філософського словника, де ми бачимо таке формулювання: «Творчість – це результативна діяльність в умовах свободи та відродження, при якій відбувається заміна зовнішньої детермінації людської активності на внутрішню самовизначеність. Складові творчості властиві людській діяльності загалом, однак як окремому виду діяльності їй притаманне створення абсолютно нових результатів» [54, с. 630]. Завдяки цьому, можемо більш детально розглянути зміст поняття «творчі здібності».

Так, у колективній монографії «Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень» за загальною редакцією В.О. Моляко, О.Л. Музики справедливо зазначається: «Роль творчості в житті людини можна розглядати з кількох позицій: еволюційної, соціальної, особистісної, регулятивної, з позицій евристичного підходу та інших. Здатність окремих людей до творчості підвищує адаптивність людства в цілому. Науковотехнічна творчість відкриває людям нові шляхи для оволодіння все новими й новими ресурсами життєзабезпечення. Досягнення

науки й техніки створюють матеріальне підґрунтя людської культури. З розвитком науково-технічного прогресу змінюється й людина, з'являється духовний компонент культури, який розвивається у мистецькій творчості. Але регуляцію всіх життєвих процесів людини не можна звести до творчості, існують й інші види діяльності, які займають свої ніші на різних рівнях життєзабезпечення. Творчі особистості – першопрохідці, які відкривають щось нове, і щось з цього нового часто виявляється корисним і потрібним, а якісь зусилля виявляються марними» [16, с.36]. Крім того, автори представили загальну структуру творчого потенціалу, яка може визначатися такими основними складовими:

1) задатки, нахили, що виявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, наданні переваг чомусь перед чимось, загальній динамічності психічних процесів;

2) інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність проявів, домінування пізнавальних інтересів;

3) допитливість, потяг до створення нового, до пошуку й розв'язання проблем;

4) швидкість у засвоєнні нової інформації, створення асоціативних масивів;

5) нахили до постійних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступних порівнянь, відбору;

6) прояви загального інтелекту – розуміння, швидкість оцінювань та вибору шляхів розв'язку, адекватність дій;

7) емоційне забарвлення окремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, надання переваг;

8) наполегливість, систематичність у роботі, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, сміливе прийняття рішень;

9) творча спрямованість на пошуки аналогій, комбінування, реконструювання, змін варіантів, економність у рішеннях, використанні часу, засобів та ін.;

10) інтуїтивізм – здатність до прояву неусвідомлюваних швидких (іноді миттєвих) оцінок, прогнозів, рішень;

11) порівняно швидке та якісне оволодіння вміннями, навичками, прийомами, технікою праці, майстерністю виконання відповідних дій;

12) здібності до реалізації власних стратегій і тактик при розв’язанні різних проблем, завдань, пошуку виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій [16, с.16].

За допомогою вивчення представленої вище роботи, можемо сформулювати основні поняття у контексті нашого дослідження.

Творчі здібності особистості – це загальна здатність людини до нестандартного та оригінального виконання поставленого перед ним завдання, також, коли учень проявляє нове відчуття у процесі реалізації минулого досвіду, впевнено обирає варіативні рішення, коли виконує раніше відомі йому задачі. Іншими словами, творчі здібності – індивідуально-психологічні здібності особистості, що відповідають вимогам творчої діяльності, тобто здатність учня до самостійного та нестандартного вирішення певних проблем, свідомого вибору варіантів розв’язання завдань на основі власного досвіду та поглядів.

Творчі здібності мають складну структуру, що включає кілька ключових компонентів.

По-перше, мотиваційний компонент, що визначає усвідомлення необхідності творчого підходу до розв’язання різноманітних завдань. Це включає усвідомлення обмеження шаблонних рішень, які не відкривають нові шляхи та підходи до вирішення питань.

По-друге, важливим є компонент самостійності, що характеризує здатність особи самостійно вирішувати проблеми або створювати нові продукти. Науковці мають різні погляди на рівень самостійності під час творчої діяльності учнів. Деякі розрізняють повну та часткову самостійність, тоді як інші заперечують цю думку, стверджуючи, що учні повинні проявляти повну самостійність в процесі творчої діяльності. На нашу думку,

найвищій рівень виявлення творчих здібностей полягає в створенні оригінальних продуктів, вирішенні проблем, написанні творів тощо, при цьому учні самостійно використовують свої знання, вміння та навички, комбінуючи їх для розв'язання завдань. Ми вважаємо, що обидва підходи мають право на існування, проте зауважимо, що часткова самостійність допускається на початкових етапах розвитку творчих здібностей, тоді як повна самостійність є бажаною і необхідною на наступних етапах.

Таким чином, творчі здібності – це здатність людини, зокрема, учня, до усвідомленого і нестандартного розв'язання завдань, а також створення нових продуктів на основі власних міркувань.

Слід зазначити, що сама по собі творчість є універсальною характеристикою особистості, проте лише 1% населення реалізує свій творчий потенціал (згідно наукових досліджень А. Маслоу). Причиною цього є те, що люди часто не усвідомлюють своїх здібностей та бояться їх використовувати, сприймаючи їх як невідоме. Можемо зробити невелике узагальнення: у цілому науковці поділяють творчі здібності на такі основні групи: мотиваційно-емоційні, пов'язані з темпераментом, та розумові. Серед ключових здібностей виділяються: проникливість у пошуках проблем, спосіб кодування інформації нервовою системою, здатність до переносу та комбінування, бокове мислення, цілісність сприйняття, гнучкість мислення, швидкість мови, легкість генерування ідей, а також здатність до доведення справи до завершення.

Таким чином, як бачимо, процес формування творчих здібностей учнів є складним та тривалим шляхом, що починається з репродуктивної діяльності та завершується власне творчістю, найвищим проявом якої, на нашу думку, стає створення чогось абсолютно нового.

Щоб оцінити рівень розвитку творчих здібностей здобувачів освіти, необхідно провести аналіз за відповідними критеріями та показниками. Основними критеріями, що визначають рівень сформованості творчих здібностей учнів, є:

1. Самостійна діяльність учнів – здатність здійснювати навчально-пізнавальну діяльність без систематичної підтримки ззовні.

2. Здатність до евристичної діяльності – уміння знаходити результативні рішення у складних або непередбачуваних ситуаціях.

3. Вміння створювати зовсім новий або оригінальний продукт – здатність генерувати ідеї, що реально призводять до інновацій. До показників, які характеризують творчі здібності, належать: наявність фантазії, логічно-аналітичного мислення, вміння незалежно судити, робити обґрунтовані власні висновки, прогнозувати, оцінювати та знаходити нові, нестандартні підходи до розв'язання проблем.

Аналізуючи ці визначення та трактування інших вчених, можна сформулювати наступне визначення творчих здібностей учнів: це індивідуально-психологічні особливості здобувачів освіти, які впливають на успішність у виконанні певних видів діяльності. Важливо зазначити, що здібності не є готовим дарунком природи; їх розвиток залежить від наявності задатків, але врешті-решт вони формуються лише в певних, різноманітних умовах життєдіяльності.

Отже, за допомогою аналізу різноманітних наукових, психолого-педагогічних та методичних джерел, ми з'ясували зміст важливих у контексті нашого дослідження понять «здібності», «творчість», «творчі здібності учнів», схарактеризували їх структуру, показники та критерії сформованості. Для подальшої роботи необхідно дослідити оптимальні методи, форми та прийоми результативного розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності, про що і піде мова у другому параграфі нашого магістерського дослідження.

1.2. Розгляд оптимальних методів, форм та прийомів результативного розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності

Як ми вже з'ясували у процесі виконання завдань нашого магістерського дослідження, розвиток творчих здібностей учнів є однією з важливих складових навчально-виховного процесу. Сучасна теорія і практика організації навчально-пізнавальної діяльності учнів нараховує безліч методів, форм та прийомів, що значно підвищують рівень сформованості творчих здібностей учнів.

Ми спиралися на наукові погляди педагогів-практиків Калошина В.Ф., Гоменюк Д.В., які справедливо акцентують увагу на тому, що «... для формування і розвитку творчого стилю діяльності (однієї з основних цілей системи освіти) потрібно спеціальним образом організоване соціально-педагогічне середовище, певні педагогічні засади. Як встановлено дослідженням, до них відноситься: педагогіка співробітництва; педагогіка оптимізму і успіху; проблемне навчання; діалог як форма творчої діяльності; рефлексивна позиція вчителів і учнів у навчальному процесі; евристичні методи навчально-творчої діяльності; самостійна робота учнів. Використання цих педагогічних засад в практику навчально-виховного процесу дозволять вчителю більш ефективно та цілеспрямовано розвивати в учнів творчі здібності» [18, с. 6].

На нашу думку, формувати творчі здібності учнів краще в активній співпраці вчителя та здобувачів освіти. Тобто, процес розвитку творчих здібностей може досягти вищих результатів, якщо навчання організовується в атмосфері співробітництва, яке ґрунтується на спільній взаємодії вчителя та учнів. Таке навчання базується на взаєморозумінні, гуманізмі та єдності інтересів усіх учасників освітнього процесу, зосереджуючись на особистісному розвитку учнів. У результаті впровадження такої методики навчання підвищується інтелектуальний рівень учня, зміцнюється його віра у власні здібності та стимулюється активність, творчість, гідність і

самосвідомість. Вчитель стає організатором цього процесу, виступаючи у ролі досвідченого наставника, який знає і розуміє потреби, інтереси та можливості кожного учня.

У психолого-педагогічній літературі науковці-практики В.Ф. Калошин та Д.В. Гоменюк справедливо наголошують: «До основних критеріїв вияву творчої активності учня на заняттях відносять: вміння сформулювати проблему або побачити суть поставленого перед ним творчого завдання; вміння виділити в ньому головне і найсуттєвіше, самостійно розв'язати і надати розв'язанню завершеного вигляду; вміння вийти за межі завдання, перетворити завдання на стимул.

Для стимулювання творчої активності учнів використовуються такі найважливіші *методи і прийоми*:

- стимулювання зацікавленості, творчого інтересу;
- цікаві аналогії;
- створення ситуацій емоційного переживання;
- розвивальні ігри;
- метод відкриття;
- створення ситуацій з можливістю вибору;
- використання запитань, що стимулюють процеси мислення;
- підвищення стимулюючого впливу змісту навчального матеріалу» [18, с. 60]

Для нашого дослідження досить вагомими були вдалі характеристики запропонованих методів та прийомів розвитку творчих здібностей учнів, що ми знайшли у методичному посібнику «Розвиток творчості в учнів» представлених вище авторів:

- стимулювання зацікавленості, творчого інтересу (у навчальний процес вводяться цікаві приклади, досліди, парадоксальні факти, використовуються розповіді про фантастичні передбачення;
- цікаві аналогії (стимулюють інтерес до самостійного навчання, творчого пошуку);

- створення ситуацій емоційного переживання (цей прийом полягає у створенні ефекту здивування, захоплення, недовіри. Виникненню емоційних переживань сприяють незвичайність наведеного факту, парадоксальність досліду, грандіозність і несподіваність цифрових даних. Обов'язкова умова - переконливість прикладів);

- метод відкриття (створення в процесі навчання ситуації наукового експерименту. Він стимулює активну творчу діяльність учнів, підвищує їх зацікавленість у навчальному процесі, сприяє розвитку дослідницьких нахилів, активності учнів при засвоєнні навчального матеріалу, стимулює їх інтелектуальну діяльність, закріплює впевненість у своїх можливостях, виховує незалежність поглядів. При застосування цього методу доцільно керуватися наступним: допомагати учням діяти незалежно, не давати «прямих» інструкцій стосовно того, чим вони повинні займатися; не робити швидких припущень, на основі детального спостереження й оцінки визначати сильні та слабкі сторони учнів; не покладатися на те, що учні вже мають певні базові знання та навички; не стримувати ініціативи учнів і не робити за них те, що вони можуть зробити або можуть навчитися робити самостійно; не поспішати з винесенням суджень; навчити учнів простежувати міжпредметні зв'язки в навчальному матеріалі; розвивати в учнів навички самостійного вирішення проблем, дослідження й аналізу ситуацій; використовувати складні ситуації, які виникають в учнів в навчальному закладі чи в побуті для застосування набутих навичок у вирішенні проблем; допомагати учням навчитися керувати процесом засвоєння знань; підходити до всього творчо;

- ситуації з можливістю вибору (цей метод полягає у тому, що на уроці створюються ситуації, які спонукають учня до вибору. Такі ситуації стимулюють активність і самостійність у навчанні. Вони можуть бути трьох рівнів. Найнижчий – це вибір з двох, далі – створення вчителем різних ситуацій з можливістю вибору і третій рівень – це створення таких умов,

коли самі учні перевіряють свій власний вибір, а вчитель переймає роль помічника;

- запитання, що стимулюють процеси мислення. Запитання, які ставить вчитель учням, можуть бути вузькими, відкритими і стимулюючими процеси мислення вищого рівня. Вузьке запитання – це запитання, що передбачає тільки однозначне тлумачення. На таке запитання дається цілком однозначна відповідь. Запитанням відкритого типу називається таке запитання, яке передбачає детальну відповідь з переліком якостей чи рис по суті питання. Крім того, такі запитання закріплюють впевненість у тому, що може бути кілька варіантів відповідей, і стимулюють процеси мислення;

- метод колективного пошуку оригінальних ідей (цей метод дозволяє активізувати творчу діяльність учня, використовуючи його інтуїцію);

- розвивальні ігри (значна роль у розвитку творчої особистості учня належить іграм нового типу – іграм, які моделюють сам творчий процес, і в процесі яких створюються сприятливі умови для розвитку творчих можливостей учнів. Такі ігри називаються розвивальними. На відміну від традиційних форм і методів навчання, що спираються на «лівопівкульні» логічні операції — аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, класифікація, систематизація тощо, активні форми й методи, до яких відносяться розвивальні ігри, спрямовані на психологічне розкріпачення «правопівкульних» процесів несвідомої обробки інформації, розвиток інтуїції, стимулювання «осяяння», натхнення);

- створення атмосфери співтворчості, співробітництва – центральне завдання вчителя при реалізації ігор в навчальному процесі. Підготовка вчителя до застосування розвивальних ігор у навчальному процесі включає такі етапи: відбір ігор, які за формою проведення і їх змістом найбільш вдало відповідають конкретному навчальному предмету; розподіл ігор за окремими темами навчального матеріалу; розробка змісту ігор; підготовка необхідного дидактичного матеріалу для проведення гри; розробка сценарію і визначення часу, необхідного для проведення гри; застосування ігор у

навчальному процесі; аналіз результатів та корегування змісту та організації проведення ігор. Розвивальні ігри сприяють розвитку різних інтелектуальних якостей, а саме: уваги, пам'яті, особливо зорової; вміння знаходити закономірності, класифікувати та систематизувати матеріал; здатності до комбінування; вміння знаходити помилки й недоліки; просторового уявлення; здатності передбачати наслідки власних дій тощо. Головна особливість розвивальних ігор полягає в тому, що при їх застосуванні один з основних принципів навчання – від простого до складного – об'єднується з принципами організації творчої діяльності – самостійно за здібностями, своїм темпом діяльності. За таких умов учень може наближатися до оптимальної реалізації своїх можливостей [18, с. 60-63].

Разом з тим, у наукових, психолого-педагогічних та методичних літературних джерелах ми зустрічаємо такий перелік форм, методів та прийомів результативного розвитку творчих здібностей учнів, а саме:

1. Група інтерактивних методів:

- мозковий штурм — сприяє вільній генерації ідей та заохочує учнів думати поза традиційними рамками;
- рольові ігри — дозволяють учням зануритися у різні ситуації, розширюючи їхню уяву та здатність до імпровізації.

2. Методи використання проєктних технологій: підготовка, добір навчального матеріалу та виконання різноманітних проєктів, які вимагають від учнів самостійного вирішення завдань, планування та реалізації ідей, стимулює їхню креативність.

3. Група методів проблемного навчання: систематичне введення у навчально-пізнавальну діяльність учнів проблемних запитань та ситуацій, які спонукають їх до критичного мислення та самостійного пошуку рішень.

4. Група дослідницьких методів навчання: організація та проведення наукових досліджень, що заохочують учнів до експериментів та вивчення нових аспектів.

5. Креативні техніки: використання методик, таких як «6 капелюхів мислення» дає можливість систематизувати та генерувати нові ідеї.

Також можемо запропонувати такі форми роботи з розвитку творчих здібностей учнів:

1. Групові заняття: спільна діяльність у групах, де учні обмінюються ідеями та колективно вирішують завдання, сприяє розвитку командного духу.

2. Творчі майстерні: організація занять, під час яких учні можуть експериментувати з різними формами мистецтва, науки та технологій.

3. Організація конкурсів та фестивалів: змагання та фестивалі створюють стимул для учнів до створення нових робіт та ідей, підвищуючи мотивацію.

4. Організація виставки робіт учнів: організація виставок дає змогу учням представляти свої проєкти та отримувати відгуки від однокласників.

5. Індивідуальні завдання: врахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня, це підготовка вчителем завдань, що дозволяють учням працювати над особистими проєктами відповідно до їхніх інтересів, сприяють розвитку самостійності та творчості.

Зрозуміло та цілком логічно, що саме застосування цих методів і форм допомагає не лише розвивати творчі здібності учнів, але й підвищує їхню мотивацію, навички проблемного та критичного мислення та уміння знаходити нестандартні рішення. Це важливі ресурси для успішної реалізації їхнього потенціалу в майбутньому.

Таким чином, можемо зробити наступний висновок: розвиток творчих здібностей учнів — це важлива складова процесу навчання, що потребує систематичного підходу та використання різноманітних методів, форм та прийомів, що сприяють вирішенню цього завдання. Разом з тим, ми плануємо продемонструвати їх ефективне впровадження у навчальний процес при розробці методичних рекомендацій та планів-конспектів уроків технологій у практичній частині нашої роботи.

1.3. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології

Перш ніж представити низку педагогічних умов успішного розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій засобами національного виховання, треба визначитися з термінами. Аналіз відповідних наукових джерел дозволив з'ясувати визначення понять «умови», «педагогічні умови». Так, філософський словник визначає умову як категорію, що відображає зв'язок предмета з навколишніми явищами, без яких його існування було б неможливим. У цьому контексті предмет постає як щось зумовлене, тоді як умови є зовнішніми факторами об'єктивного світу. Вони формують середовище, в якому явища чи процеси виникають, існують та розвиваються [54, с.744]. Ми врахували наведене вище філософське формулювання поняття «умови», та можемо розглядати педагогічні умови як середовище, в якому здійснюється або стає можливою будь-яка навчально-пізнавальна діяльність. Саме у контексті результативної навчально-пізнавальної діяльності педагогічні умови являють собою необхідні фактори, що сприяють розвитку й рухові процесу в бажаному напрямку. Розробка та впровадження відповідних педагогічних умов і засобів забезпечує максимальний педагогічний ефект при найменших витратах матеріальних ресурсів. Більшість науковців характеризують педагогічні умови як реальні обставини процесу навчально-пізнавальної діяльності, що виникають в результаті добору, конструювання та застосування конкретних змісту, форм, методів і засобів навчання для досягнення поставленої мети.

Таким чином, педагогічні умови можемо розглядати як сукупність зовнішніх педагогічних обставин, спрямованих на створення середовища, в якому успішно формуються творчі здібності в учнів. Обґрунтовуючи сутність педагогічних умов формування творчих здібностей учнів, необхідно зазначити, що кожна умова має свої локальні можливості й, узята окремо, не здатна гарантувати повну результативність цього процесу. Лише єдність

педагогічних умов, що відповідають поставленій меті навчання, у контексті нашого дослідження – це ефективний розвиток творчих здібностей учнів на уроках технологій засобами національного виховання, дійсно дозволить досягти вагомих результатів.

Отже, узагальнюючи дослідження наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури, ми пропонуємо низку педагогічних умов для успішного розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології:

1. Використання змісту навчальної дисципліни «Технології» національно-патріотичного спрямування для розвитку творчих здібностей учнів.

2. Використання у процесі навчання групи інтерактивних методів, таких як: мозковий штурм; рольові ігри; методів проєктних технологій; методів проблемного навчання; дослідницьких методів навчання тощо.

3. Впровадження принципів індивідуалізації та диференціації у процес навчально-пізнавальної діяльності з обов'язковим врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

4. Активна співпраця вчителя та учнів, педагогічна майстерність викладача, створення доброзичливої атмосфери на уроках технологій та ситуації успіху.

Схарактеризуємо кожен педагогічну умову більш детально.

Як бачимо, перша умова враховує національно-патріотичне спрямування змісту навчальної дисципліни «Технології» для учнів 9 класу. Звернемося до модельної навчальної програми «Технології. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти авторів Ходзицька І. Ю., Горобець О. В., Медвідь О. Ю., Пасічна Т. С., Приходько Ю. М., де зазначено: «Відповідно до Державного стандарту, метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня / учениці, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності

до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження. Відповідно до мети технологічної освітньої галузі, метою навчального предмету «Технології» є формування у здобувачів і здобувачок освіти життєво важливих компетентностей, необхідних у самостійному житті, розвиток творчого потенціалу, критичного мислення, духовно-моральних цінностей, реалізація здібностей та інтересів учнівства у сфері проєктно-технологічної діяльності. Предмет спрямований на створення навчального середовища, для розкриття й розвитку у школярства здібностей в особистісно-зорієнтованій сфері проєктування та виготовлення виробів і ознайомлення в процесі роботи з різними матеріалами, інформацією й іншими ресурсами відповідно до потреби творчої ідеї учнівства» [34, с.3].

Так, наприклад, при вивченні розділу «Технології виготовлення виробів в етнічному стилі» пропонується опрацювання таких тем: оформлення інтер'єру в українському стилі, особливості українського етнічного стилю, оздоблення виробів в українському етнічному стилі, визначення характеристик спільних рис та ознак українського етнічного стилю одягу різних регіонів України, практична робота: оздоблення виробів в етнічному українському стилі (в'язаний чехол-грілка на чашку, чехол для мобільного телефону, браслет з бісеру, виготовлення краватки-метелика, вишитої в українському стилі тощо). Вже з цього переліку ми бачимо невичерпні виховні можливості предмету «Технології» саме для успішного розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання засобами національного виховання.

Наступна умова – використання у процесі навчання групи інтерактивних методів, таких як: мозковий штурм; рольові ігри; методів проєктних технологій; методів проблемного навчання; дослідницьких методів навчання – також не викликає сумнів щодо ефективного розвитку творчих здібностей учнів.

Так, загальновідомо, що метод «мозковий штурм» є технікою групового генерування ідей, яка була розроблена для сприяння креативності та знаходження нестандартних рішень. Його сутність полягає в колективному обговоренні проблеми, де учасники заохочуються вільно висловлювати свої думки, пропозиції та ідеї без критики чи оцінки. Деякі особливості мозкового штурму: вільне висловлення ідей, відсутність критики, кількість переважає якість, командна робота, асоціативна активність тощо. Відомі етапи проведення мозкового штурму: визначення теми та правил, генерація та обробка ідей, втілення ідей. Зрозуміло, що цей метод є потужним інструментом для розвитку творчих здібностей учнів і створення позитивної атмосфери в команді. Він дозволяє залучити колективні ресурси, збільшити ефективність прийняття рішень та спростити процес знаходження творчих рішень.

У більшості наукових досліджень, проблемний метод навчання розглядається як педагогічна технологія, що ґрунтується на створенні та вирішенні навчальних проблем, що спонукають учнів до активного пізнання, творчого розвитку та критичного мислення. Його сутність полягає в тому, що навчальний процес фокусується не лише на передачі знань, а й на формуванні вмінь учнів аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію та застосовувати отримані знання на практиці. Структура методу: постановка проблеми, активна діяльність учнів, формування уміння вирішувати проблеми, активна співпраця та зворотний зв'язок. Також відомі етапи впровадження проблемного методу навчання: визначення проблеми, процес дослідження, захист презентацій та колективне оцінювання рішень, рефлексія. Цілком логічно, що впровадження проблемного методу навчання ефективно стимулює активність і мотивацію учнів, розвиває критичне мислення та творчість, тобто є дієвим інструментом для розвитку компетентностей учнів та творчих здібностей.

Ми підтримуємо наукові погляди науковців, які розглядають дослідницький метод навчання як педагогічний підхід, що акцентує увагу на

активному залученні учнів до процесу дослідження та самостійного здобуття знань через експерименти, спостереження та аналіз реальних проблем. Сутність цього методу полягає в тому, що навчання відбувається не лише через передачу готових знань, а через активне вивчення явищ, процесів та концепцій. Особливості дослідницького методу: активне навчання, проблемно-орієнтоване навчання, самостійність, міждисциплінарний підхід, творче та критичне мислення. Відомі такі етапи методу: постановка дослідницького запитання, огляд літературних джерел, планування дослідження, збір даних, аналіз результатів, висновки, презентація та оцінювання. Застосування дослідницького методу результативно формує в учнів аналітичні навички мислення, підвищує мотивацію до навчання через залучення до активних дій, розвиває навички самостійності та відповідальності за результати свого навчання, розвиває творчі здібності.

Третя умова – впровадження принципів індивідуалізації та диференціації у процес навчально-пізнавальної діяльності з обов'язковим врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів – не менш важлива, ніж попередні умови.

Більшість наукових досліджень вказують на те, що індивідуалізація та диференціація навчання — це важливі педагогічні концепції, що спрямовані на адаптацію навчального процесу до потреб конкретного учня, врахування його індивідуальних особливостей та можливостей. Завдання індивідуалізації навчання полягає в адаптації навчально-пізнавальної діяльності до потреб, інтересів, рівня розвитку, здібностей та стилю навчання кожного учня. Можемо схарактеризувати особливості індивідуалізації: індивідуальний темп навчання, врахування інтересів та здібностей, особистісний розвиток, зокрема талантів та творчих здібностей кожного учня, розвиток навичок самостійності.

Особливості диференціації навчання полягають у впровадженні різноманості способів та форм навчального процесу, що відповідають різним рівням знань, потребам та навичкам групи учнів. Тобто можемо виокремити

деякі характеристики процесу диференціації: різноманітність методів навчання, вибір завдань, створення груп учнів, гнучкість у навчанні тощо. Таким чином, ми бачимо, що взаємозв'язок між індивідуалізацією та диференціацією навчання є очевидним. Індивідуалізація фокусується на конкретному учневі, враховуючи його унікальні потреби, в той час як диференціація працює з групою учнів, пропонуючи різні методи та форми навчання, щоб задовольнити різноманітні потреби. Правильне використання представлених підходів дійсно допоможе розвинути творчі здібності учнів, підвищити якість знань, та як результат – забезпечення їх успішності в навчальному процесі. Зрозуміло, що ефективне впровадження індивідуалізації та диференціації у процес навчання неможливо без врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

У контексті нашого магістерського дослідження ми вивчали особливості учнів 9 класів, тому можемо зазначити наступне: розуміння вікових та індивідуальних особливостей учнів 9 класу є важливим для ефективно організації навчання та підтримки їх розвитку творчих здібностей. Для учнів 9 класу це критичний етап переходу від підліткового віку до юності, який супроводжується суттєвими змінами в розвитку особистості: фізичний розвиток (продовжується фізичний ріст і статеве дозрівання); психологічний розвиток (потреба підлітків у виявленні власної волі, незалежності, самостійності від батьків і педагогів; соціальний розвиток (учні активно формують соціальні відносини, значущими стають однолітки); когнітивний розвиток (розвиток абстрактного мислення, аналізу та синтезу, подальший розвиток критичного мислення та творчості).

Разом з тим, індивідуальні особливості учнів 9 класу виявляються у розвитку когнітивних здібностях (деякі учні демонструють схильність до наук, інші – до гуманітарних дисциплін), важливого значення набуває стиль навчання (візуальний, аудіальний, тактильний); емоційно-особистісні характеристики (в учнів спостерігається різна стійкість до стресових ситуацій, що може впливати на їх навчальну діяльність); зміна емоційного

стану через гормональні зміни в організмі; соціальні навички (деякі учні може бути більш відкритими й товариськими, а інші – більш замкнутими); мотивація до навчання (може варіюватися в залежності від особистих інтересів, відносин у класі, підтримки з боку сім'ї і вчителів.

Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що вікові та індивідуальні особливості учнів 9 класу вимагають гнучкого підходу з боку вчителів та батьків. Розуміння цих аспектів дозволяє забезпечити учням підтримку, необхідну для їхнього розвитку, а також виховати в них прагнення до творчості, самостійності, критичного мислення тощо.

І остання за рахунком, але не за значенням, четверта умова – активна співпраця вчителя та учнів, педагогічна майстерність викладача, створення доброзичливої атмосфери на уроках технологій та ситуації успіху.

Про активну співпрацю, співтворчість між вчителем та учнями на основі гуманізації процесу навчання вже було викладено чимало у попередніх параграфах нашої роботи, тому зупинемося на майстерності вчителя.

Так, ми підтримуємо наукові погляди Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю., які справедливо зазначають: «Автори виводять своє розуміння такого складного явища, як педагогічна майстерність. Сьогодні немає єдиного тлумачення цього поняття. З узагальненням вітчизняного та зарубіжного досвіду «педагогічна майстерність» розглядається як найвищий рівень педагогічної діяльності, що виявляється в творчості викладача, в постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання та розвитку людини. Педагогічна творчість передбачає педагогічну діяльність, під час якої відбувається створення принципово нового в суті, організації навчально-виховного процесу» [26, с.5].

Ми вважаємо надзвичайно важливою у розвитку творчих здібностей учнів 9 класів на уроках технологій засобами національного виховання саме особистість вчителя, яку можна назвати професіоналом та майстром своєї справи, оскільки, як справедливо наголошують представлені вище автори:

«Педагог-майстер досягає високих результатів професійної діяльності, володіє індивідуальним стилем роботи, реалізує свій творчий потенціал за рахунок знання психології учнів і умілого конструювання педагогічного процесу. Проте майстерність виявляється в діяльності, але не зводиться тільки до неї. Її не можна обмежити високим рівнем розвитку спеціальних умінь. Суть майстерності – в особистості викладача, в його позиції, здатності проявляти творчу ініціативу на основі власної системи цінностей. Педагогічна майстерність – це, насамперед, висока культура організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової і громадської діяльності викладача, наділеного якостями творчої особистості, що дозволяє вирішувати всі питання навчально-виховної роботи разом з учнями в умовах співдружності та співтворчості, враховуючи інтереси і рівень вихованості кожного, а також індивідуальні та психологічні особливості кожного учня. Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності, як гуманність, науковість, педагогічна доцільність, результативність, демократичність, творчість, оригінальність тощо. Вона ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними умовами педагогічної майстерності є гуманістична позиція педагога й професійно значущі особистісні риси і якості. Прояв майстерності полягає в успішному вирішенні професійно-педагогічних завдань та високому рівні організації навчально-виховного процесу. Сутність майстерності – в тих якостях особистості педагога, які породжують цю діяльність та сприяють її успішності. Ці якості полягають не лише в професійних знаннях та вміннях, а й в сукупності певних властивостей особистості, її позиції, які й дозволяють педагогу творчо та продуктивно діяти. Майстерність – найвищий рівень педагогічної діяльності, прояв творчої активності особистості педагога» [26, с.6].

Загальновідомо, що створення доброзичливої атмосфери на уроках технологій та ситуацій успіху будуть сприяти розвитку творчих здібностей

учнів 9 класів та досягати успіхів не тільки у процесі навчання, але й у їх подальшій життєдіяльності.

Таким чином, ми виокремили та схарактеризували найбільш вагомі педагогічні умови результативного розвитку творчих здібностей учнів 9 класів на уроках технологій засобами національного виховання. Розглянуті педагогічні умови, їх ефективність ми плануємо перевірити у процесі дослідно-експериментальної роботи у практичній частині нашого магістерського дослідження.

Висновки до розділу 1

У першому розділі нашого магістерського дослідження ми вивчали теоретичні основи розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Так, ми за допомогою аналізу наукових, психолого-педагогічних, методичних джерел схарактеризували основні поняття у контексті дослідження: «здібності», «творчість», «творчі здібності учнів» тощо. Ми дійшли до такого визначення: творчі здібності учнів ми розглядаємо як індивідуально-психологічні особливості здобувачів освіти, які впливають на успішність у виконанні певних видів діяльності.

Встановлені та схарактеризовані оптимальні методи, форми та прийоми результативного розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності, зокрема, група інтерактивних методів (мозковий штурм, рольові ігри); методи використання проєктних технологій; група методів проблемного навчання; група дослідницьких методів навчання; креативні техніки тощо. Разом з тим, пропонуємо такі форми роботи з розвитку творчих здібностей учнів, як-от: групові заняття, творчі майстерні, організація конкурсів та фестивалів, організація виставки робіт учнів та підготовка індивідуальних завдань.

Викремлені оптимальні педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології:

1. Використання змісту навчальної дисципліни «Технології» національно-патріотичного спрямування для розвитку творчих здібностей учнів.

2. Використання у процесі навчання групи інтерактивних методів, таких як: мозковий штурм; рольові ігри; методів проєктних технологій; методів проблемного навчання; дослідницьких методів навчання тощо.

3. Впровадження принципів індивідуалізації та диференціації у процес навчально-пізнавальної діяльності з обов'язковим врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

4. Активна співпраця вчителя та учнів, педагогічна майстерність викладача, створення доброзичливої атмосфери на уроках технологій та ситуації успіху.

На нашу думку, саме впровадження та дотримання представлених педагогічних умов буде сприяти ефективному розвитку творчих здібностей учнів 9 класів на уроках технологій засобами національного виховання.

Таким чином, усі завдання, що ми поставили у першому розділі нашого магістерського дослідження, виконані у повному обсязі.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМА РОБОТИ УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ОЗДОБЛЕННЯ ВИРОБІВ»), 9 КЛАС

2.1. Методичні рекомендації з розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології

Для того, щоб представити методичні рекомендації для вчителів з розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій засобами національного виховання, необхідно чітко усвідомлення про те, що зміст предмету «Технології» спрямовано на формування особистості, яка має технічну та технологічну освіченість, готову до активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного та інформаційного суспільства. Дисципліна «Технології» охоплює не лише здобуття життєво необхідних знань, творчих умінь і навичок для ведення домашнього господарства та сімейної економіки, а й розвиток основних компонентів інформаційної культури учнів. Цілком зрозуміло, що вивчення предмету «Технології» забезпечує умови для професійного самовизначення, сприяє формуванню творчих навичок, вихованню культури праці, а також готує учнів до подальшого успішного життя.

Ми спиралися на погляди вчителя-практика Баран Л.І., яка у власній роботі «Розвиток творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання» (2021 р.) справедливо наголошує про наступне: «Проблема розвитку технічної творчості і творчого мислення учнів, як майбутніх працівників виробничої сфери, є досить актуальною проблемою в період необхідності відновлення економіки нашої держави, відродження національної культури та самосвідомості народу. Сучасні уроки трудового навчання повинні бути засобами розвитку учнів сфери почуттів, естетичного смаку, забезпечувати загальний розвиток людини. Творчість зумовлює всі дії особистості, що

робить її оригінальною в усіх життєвих проявах: спілкуванні, іграх, малюнках, праці – там, де вона вносить щось своє. Завдання вчителя трудового навчання – виявити та розвинути творчі здібності школяра в цікавій для них діяльності. Розвинути здібності – це дати учню ключа, створити умови для виявлення та розквіту її таланту. У такому багатогранному процесі, як виховання творчої особистості, неабияке значення має формування окремих пізнавальних процесів. Деякі з них (уважність, пам'ять, осмислення) складають когнітивний компонент творчості, інші (наприклад нестандартне мислення, уява) забезпечують креативність особистості. Саме ці якості, за даними психологів, є основою для розвитку продуктивного мислення та творчих здібностей учнів. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання, відкриває нові перспективи для вивчення творчого аспекту діяльності вчителя трудового навчання. Залежність розвитку творчих здібностей учнів від педагогічної творчості вчителя спрямовувала зусилля психологів та педагогів на дослідження цієї проблеми. Вивчаючи творчий рівень роботи педагога, перш за все, потрібно звернути увагу на відповідність рівня творчої діяльності рівню розвитку творчих можливостей учнів. Так, наприклад, аналізуючи творчу діяльність вчителя при підготовці до занять, в першу чергу необхідно звернути увагу на такі фактори:

- новизну та оригінальність планування занять;
- використання можливостей навчального матеріалу для розвитку учнів;
- урахування рівня розвитку учнів при виборі та розробці змісту, форм, методів, засобів навчання;
- підбір і виготовлення розвиваючого дидактичного матеріалу та наочності;
- використання при підготовці до занять досягнень психолого-педагогічної науки, передового педагогічного досвіду;
- пошук шляхів для створення творчої атмосфери на заняттях; роботу

про прогнозуванні результату заняття;

- урахування своїх індивідуальних особливостей при плануванні навчально - виховного процесу» [1, с. 3-4].

Як бачимо, методичні рекомендації враховують виокремлені нами у роботі педагогічні умови та розглянуті методи, форми, прийоми розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій. Це положення також підтверджується у науковій праці автора Баран Л.І., яка зауважує: «Творчий аспект діяльності вчителя трудового навчання щодо реалізації запланованого на заняттях розвитку учнів можна вивчати за такими напрямками:

1. Реалізація мети заняття з розвитку потенціальних можливостей учнів.
2. Повнота використання змісту навчального матеріалу для розвитку учнів.
3. Використання різних форм організації творчої навчальної діяльності учнів.
4. Створення атмосфери співтворчості, співробітництва.
5. Урахування індивідуальних особливостей розвитку учнів.
6. Новизна, оригінальність у проведенні заняття.
7. Гнучкість при виконанні запланованого.
8. Результативність.

Віддаючи належне значенню методів та засобів навчання, слід відзначити, що компетенція вчителя є більш важливим фактором, ніж ті матеріали та спеціальні методи навчання, які він використовує. Саме вчитель створює атмосферу, яка може надихати учня або руйнувати його впевненість у собі; заохочувати або подавляти його інтереси; розвивати або ігнорувати його здібності; розвивати або гальмувати його творчі можливості» [1, с. 4].

Підсумовуючі, можемо доповнити ці думки такими рекомендаціями для вчителів технологій з розвитку творчих здібностей учнів:

- створення сприятливого середовища (важливо забезпечити комфортну атмосферу, де учні можуть вільно висловлювати свої ідеї;

використання різноманітних навчальних просторів: класи, лабораторії, майстерні);

- застосування інтерактивних методів навчання (ігрові методи, мозкові штурми, групові обговорення, що сприятимуть розвитку креативності; методів проєктного навчання, де учні працюють над реальними завданнями);

- впровадження інноваційних технологій (віртуальна реальність, 3D-друк для створення унікальних проєктів, використання програмного забезпечення для моделювання та дизайну);

- необхідність розвитку критичного мислення (відкриті запитання, які спонукають учнів аналізувати, порівнювати та аргументувати свої рішення; вибір актуальних тем для обговорення, які викликають інтерес і стимулюють нестандартний підхід до вирішення);

- врахування індивідуальних інтересів та здібностей учнів, пропонуючи їм можливість працювати над проєктами, які їм цікаві;

- регулярна підтримка зворотного зв'язку (хвалити за успіхи та давати конструктивні поради);

- підтримка спільної творчості (заохочення командної роботи, де учні можуть обмінюватися ідеями, вчитися один у одного та досягати спільних цілей);

- організація виставок, конкурсів та презентацій учнівських проєктів;

- створення портфоліо (підтримка учнів у веденні портфоліо, де вони зможуть зберігати свої роботи, досягнення та рефлексії, оскільки це допоможе їм бачити власний прогрес і розвивати креативний потенціал).

Продовжує та підтверджує цей напрям у своїй роботі вчитель-практик Баран Л.І.: «Правила організації роботи з розвитку творчих здібностей: до роботи слід залучати різною мірою усіх учнів; необхідно дбати про психологічну підготовку учнів; корисним є постійне різноманітне стимулювання учнів до активної участі у процесі заняття, надання можливості для самоорганізації тощо; продуктивною є робота у малих групах, бо кожен має бути почутий; необхідно дотримуватись регламенту та

процедури, виявляти терпимість до будь-якої точки зору, уважно вислуховувати всіх учасників, поважаючи думку кожного; слід уважно ставитись до учнів під час формування груп, враховувати індивідуальну сумістимість; на одному уроці бажано застосовувати 1-2 інтерактивні прийоми роботи; під час підготовки запитань учитель повинен продумати різні варіанти можливих відповідей і заздалегідь виробити критерії оцінювання ефективності уроку.

Отже, природа творчого трудового педагогічного процесу передбачає пробудження творчої активності і самостійності дітей, створення враження «незакінченості» думки, наявність «авторської позиції» по відношенню до організації співтворчості і постановки творчої цілі. Існує правило: співтворчість і співдружність учнів та педагога настає тоді, коли останні одержать право вільного вибору, де тільки можливо. Уроки трудового навчання мають захоплювати учнів, пробуджувати в них інтерес і мотивацію, навчати самостійного мислення та дій. Ефективність і сила впливу на емоції та свідомість учнів залежить від умінь і стилю роботи вчителя» [1, с.6].

Таким чином, ми пропонуємо впроваджувати зазначені методичні рекомендації, що реально допоможуть вчителям стимулювати творчий потенціал учнів, забезпечивши їм можливості для самовираження та розвитку навичок, необхідних у їх майбутній життєдіяльності.

2.2. Техніка безпеки та санітарно-гігієнічні вимоги на уроках технології

Для безпечної роботи на уроках технологій вважаємо вкрай потрібним систематично проводити інструктажі з техніки безпеки та ознайомлення учнів з санітарно-гігієнічними вимогами, для цього ми використали матеріали сайту <https://osvita-docs.com/node/140>, де подано типові Інструкції для навчальних закладів України «Інструкції з охорони праці, техніки безпеки та пожежної безпеки»:

1. Загальні положення інструкції в кабінеті технології.

1.1. Ця інструкція з охорони праці для учнів у кабінеті обслуговуючої праці призначена для учнів школи, що займаються на уроках технології

1.2. Відповідно до початкової програми з технології, учні на першому уроці та протягом року проходять інструктажі з техніки безпеки з метою ознайомлення учнів зі способами попередження травмування.

1.3. Шкідливими і небезпечними факторами при проведенні робіт у кабінеті технології можуть бути:

- травмування пальців рук при необережному поводженні з голками, шпильками, ножицями, швейною машинкою;
- опіки рук при дотику до нагрітих металевих частин праски або парою при рясному змочуванні матеріалу;
- ураження електричним струмом;
- виникнення пожежі при залишенні праски, включеної в електромережу, без нагляду;
- травмування пальців рук при необережному поводженні з ножем, терткою, м'ясорубкою;
- опіки гарячою рідиною або парою.

1.4. Вхід до кабінету технології дозволяється лише з дозволу вчителя.

1.5. Проходи між столами не повинні захаращуватися портфелями і сумками.

1.6. Учні повинні знати місце знаходження первинних засобів пожежогасіння у кабінеті технології (вогнегасника, піску, ковдри з негорючого матеріалу), знати порядок дій при евакуації.

1.7. Учні, що допустили невиконання або порушення *інструкції з техніки безпеки у кабінеті технології*, притягаються до відповідальності, а з усіма учнями проводиться позаплановий інструктаж з охорони праці.

2. Вимоги безпеки перед початком уроку технології.

2.1. Перед початком уроку учні надягають форму (фартухи, наруківники), волосся ретельно заправляють під головний убір (косинки).

2.2. Перед роботою з тканиною учні перевіряють відсутність іржавих голок і шпильок.

2.3. Перед користуванням праскою учні візуально перевіряють справність ізоляції електричного дроту та вилки праски, необхідно також переконатися в наявності термостійкої підставки для праски та діелектричного килимка на підлозі біля гладильної дошки.

3. Вимоги безпеки під час уроку технології.

3.1. На уроках обслуговуючої праці учні виконують програмні види робіт, за які отримують поточні, підсумкові оцінки. У підготовчій частині уроку учні отримують знання щодо безпечної організації праці, про прийоми та методи безпеки роботи.

3.2. Працювати учням необхідно акуратно, неухильно дотримуючись порядку проведення роботи, виконуючи інструкцію з охорони праці для учнів в кабінеті технології школи, санітарно-гігієнічні вимоги та вимоги охорони праці при проведенні практичних робіт.

3.3. Протягом уроку технології учні повинні дотримуватися наступних правил:

- не починати заняття без дозволу вчителя;
- дотримуватися правил техніки безпеки при роботі з різними інструментами та машинами;
- самовільно не залишати місце роботи;

- не виконувати інші дії без дозволу вчителя;
- дотримуватися правил і норм поведінки.

3.4. Вмикайте електрообладнання в мережу і вимикайте сухими руками, тримаючись за корпус вилки, а не за шнур.

3.5. Пальці рук тримайте на безпечній відстані від рухомих частин швейної машинки.

3.6. Не залишайте без нагляду увімкнені нагрівальні прилади, праскау необхідно ставити тільки на підставку.

3.7. Щоб уникнути опіків рук, не торкатися гарячих металевих частин праски і не змочувати рясно матеріал водою.

3.8. Не користуйтеся при роботі з тканиною іржавими голками та шпильками, ні в якому разі не беріть голки і шпильки в рот, не вколюйте їх в одяг.

3.9. Зберігати голки і шпильки у призначеному для цього місці (подушечці, спеціальній коробці тощо), не залишати їх на робочому місці.

3.10. Шити голками тільки з наперстком.

4. Вимоги безпеки після закінчення уроку технології.

4.1. Відключити електрообладнання від мережі.

4.2. Перевірити поверхню робочого столу на відсутність голок та шпильок, привести в порядок своє робоче місце.

4.3. Зняти спецодяг і вимити руки з милом.

5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях.

5.1. При виникненні під час занять в кабінеті технології надзвичайних ситуацій, учням слід виконувати всі вказівки вчителя, не допускаючи паніки та діяти згідно з вимогами *інструкції з охорони праці для учнів у кабінеті технології*.

5.2. При виникненні несправності в роботі електричної праски, появі іскріння, гару, диму тощо, негайно вимкнути праску з електромережі і повідомити про це вчителя.

5.3. При виникненні пожежі негайно відключити електричну праску від електромережі і приступити до гасіння осередку загоряння первинними засобами пожежогасіння: пісок, совок, брезент, вогнегасник.

5.4. При отриманні травми, повідомте про це вчителя технології, при необхідності надайте допомогу потерпілому.

Таким чином, підсумовуючи, необхідно зазначити, що дотримання учнями інструкцій з охорони праці та техніки безпеки, а також санітарно-гігієнічних вимог на уроках технології є вкрай важливим з кількох причин:

- гарантування повної безпеки учнів (отримання інструкцій запобігає нещасним випадкам та травмам під час роботи з обладнанням, інструментами та матеріалами; учні вчать правильно поводитися з потенційно небезпечними предметами, що знижує ризики на уроках технологій та в повсякденному житті);

- формування відповідальної поведінки (дотримання правил охорони праці формує в учнів відповідальність за власну безпеку та безпеку оточуючих; навички дотримання вимог безпеки за кордоном сприяють розвитку свідомої поведінки, що є важливою складовою життєвої культури);

- забезпечення гармонійного розвитку учнів (санітарно-гігієнічні вимоги (чистота приміщень, правильне використання інструментів) сприяють створенню комфортного навчального середовища, що позитивно впливає на концентрацію учнів та їхнє навчання; збереження здоров'я учнів сприяє їхньому всебічному розвитку та успішному засвоєнню знань);

- виховання дбайливого ставлення до оточення (учні, які дотримуються санітарно-гігієнічних вимог, навчаються дбайливому ставленню до навчальних ресурсів і приміщень, що формує у них повагу до власного здоров'я та довкілля);

- підготовка до майбутньої професійної діяльності (знання та навички безпеки на уроках технології є невід'ємною частиною професійної підготовки, це допоможе учням у майбутньому, незалежно від обраної

кар'єри; дотримання інструкцій може стати критично важливим у робочих ситуаціях, де аналогічні правила можуть діяти);

- зниження ризиків для здоров'я учнів (дотримання гігієнічних норм (особиста гігієна, правильне використання засобів захисту) дозволяє знизити ризики захворювань серед учнів; знання про профілактику, включаючи охорону праці та техніку безпеки, можуть мати довгостроковий позитивний вплив на здоров'я учнів.

Загалом, дотримання інструкцій з охорони праці, техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог є основою безпечного та продуктивного навчального процесу, що закладає фундамент відповідальної та свідомої поведінки учнів у майбутньому.

2.3. Методична розробка плану-конспекту уроку технології на тему: «Український етнічний стиль. Оздоблення виробів», 9 клас

Тема: Український етнічний стиль. Оздоблення виробів.

Мета: *навчальна* – озброїти учнів знаннями про український етнічний стиль; особливості українського одягу (національного костюму); регіональні особливості українського етнічного стилю одягу; оздоблення виробів аксесуарами та прикрасами в українському етнічному стилі;

розвивальна – розвивати творчі здібності, критичне мислення, уяву, спостережливість, уміння порівнювати та аналізувати отримані знання, робити власні висновки та здійснювати взаємо- та самоконтроль;

виховна – виховувати в учнів національно-патріотичні почуття шляхом ознайомлення з українською історією, традиціями, обрядами; формувати естетичні смаки; прагнення до творчого саморозвитку.

Обладнання та наочність: мультимедійний проєктор, ілюстрації на плакатах, підручник, картки з індивідуальними та творчими завданнями, презентація, навчальний відеофільм.

Основні поняття: український етнічний стиль, регіональні особливості українського етнічного стилю одягу, оздоблення виробів: жіночий поясний та нагрудний одяг, чоловічий поясний та нагрудний одяг.

Тип уроку: інтерактивний комбінований.

Хід заняття:

I. Організаційний момент.

- привітання вчителя та учнів;
- перевірка присутності на уроці;
- повідомлення теми, мети і завдання уроку.

II. Актуалізація опорних знань і життєвого досвіду учнів (мозковий штурм).

Вчитель пропонує учням пригадати знання, отримані на попередніх уроках.

- Які українські свята, традиції, обряди вам відомі?
- Як ви розумієте поняття «етнічний стиль»?
- Що вам відомо про український етнічний стиль?

III. Мотивація навчальної діяльності

Для вас буде дуже цікаво і корисно дізнатися деякі факти про історію українського народу, про український етнічний стиль одягу, про аксесуари та прикраси, за допомогою яких можна оздобити певні вироби. Особлива увага буде сфокусована на традиціях українського народу, зокрема, дизайну українського одягу в етнічному стилі.

IV. Викладення нового матеріалу

Із історії виникнення українського етнічного стилю (*вчитель демонструє учням мультимедійну презентацію та супроводжує її розповіддю з елементами пошукової бесіди*).

Історія становлення українського етнічного стилю налічує багато століть. Він формувався під впливом соціальних і культурних змін упродовж усієї історії нашої держави. Джерелом української етніки були традиційні цінності народу, до яких поступово додавалися культурні надбання різних часів. На початку та впродовж XIX століття в результаті просвітницької та громадської діяльності видатних українців І. Котляревського, І. Франка, М. Заньковецької, родини Косач-Драгоманових, до якої належала Л. Українка, формувався інтерес до побуту, звичаїв українського народу. Предмети народного мистецтва або речі, виконані в етнічному стилі, знаходили своє місце в побуті української інтелігенції. Поступово традиційний народний стиль потрапляв у міський інтер'єр у вигляді орнаментів, кольорів, форм звичайних предметів побуту [49, с. 131].

На початку XX століття відбулися зміни в українському народному одязі. Традиційну сорочку поєднували з європейським костюмом. Відомим любителем такого вбрання був Іван Франко, який носив вишиту сорочку з піджаком. Сучасне вбрання, виконане в українському етностилі, не тільки несе частку нашої стародавньої культури, а й набуває символічного й

патріотичного змісту. Дизайнери поєднують український стиль із сучасними трендами. Шанувальниками етностилу в Україні стали чудові майстри: львів'янка Оксана Караванська, вінничанка Людмила Бушинська. Також у цьому стилі виготовляють одяг ательє-бутік «Отаман», київські майстерні-студії «Шляхетний одяг», «Треті півні», «Ладосвіт» та багато інших. Український народний стиль сьогодні є важливою складовою проєктної роботи архітектурних майстерень, дизайну автомобілів, телефонів, рекламних повідомлень і ще великої кількості інших речей.

Національний костюм

Разом з мовою, фольклором народний костюм є визначальним чинником, що вирізняє нас із-поміж інших народів. Він зберігає традиційні основи, має чіткі композиційно-колористичні закономірності та принципи формотворення. Загальні спільні художні ознаки українського національного вбрання виявляються: у подібності виготовлення матеріалів ручним способом; принципах крою й поєднання частин в єдине ціле; колориті всієї композиції одягу, виготовленого відповідно до статі, віку, соціального положення, функціонального призначення. Регіональна належність українського костюма відображена символами, технікою вишивання, колірною гамою ниток. Залежно від пори року вбрання поділяють на літнє й зимове. Через природно-кліматичні особливості місцевості одяг мешканців лісової смуги Полісся відрізнявся від одягу горян — гуцулів, бойків, лемків і від одягу жителів лісостепових Поділля, Наддністрянщини, Слобідської України або степових земель Запоріжжя та Бессарабії. Також вбрання було святковим (повний стрій) і буденним. Основою національного вбрання вважають повний святковий стрій.

Регіональні ознаки українського етнічного стилю одягу

Важливим в українському костюмі є його комплексність. Основними компонентами є натільний, поясний, нагрудний і верхній одяг. До комплексу також належали головні убори, пояс, прикраси, взуття. Кожний з компонентів виконував певне функціональне призначення, відрізнявся

матеріалом, конструкцією, орнаментально-колеристичним рішенням, оздобленням, а також способом носіння. Народні традиції вимагали поділу одягу для дорослого населення за статевою ознакою. Типи крою одягу та матеріали давали можливість конструювати фасони, що визначали фігуру тільки в загальних рисах. Існували базові силуети, які традиційно були прямокутними або трикутними. Український жіночий костюм за силуетом має ознаки підкресленої жіночності, що виражена в його припасованості до фігури. Для підкреслення пропорції фігури використовували пояс на талії або крій елементів нагрудного одягу. Наприклад, у керсетці завищували талію, робили розширення від талії до низу, вставляючи клини, які називали вусами. Жіноча сорочки Лівобережжя та Київщини були без коміра, лише з вузькою обшивкою або тасьмою по краю зібраного на нитку полотна навколо вирізу для шиї. На території Правобережжя (крім Київщини) крій різнився: був зі стоячим або відкладним коміром. Незалежно від наявності коміра жіночі сорочки шили з розрізом посередині грудей. У лівобережній сорочці пазуху не вишивали, а в правобережній майже завжди була вишита. В усіх українських жіночих сорочках рукава широкі й довгі: зазвичай ширина рукава дорівнює двом третинам від довжини. На Правобережжі рукава шили з манжетами та з оборкою біля зап'ястка. Довжина українських жіночих сорочок повинна була сягати по «кісточки». З-під плаhti чи запаски могло бути видно долішній вишитий край сорочки — поділ. Сорочки, що носили зі спідницями, шили трохи коротшими. Особливості декорування керсетки керсетку аплікацією та нашивками зі шнурів. Великий виріз горловини давав можливість демонструвати декоративні прикраси, які носили поверх натільної сорочки. Елементи чоловічого костюма підкреслювали значно менше й не прагнули зміни зорового сприйняття пропорцій та об'єму тіла чоловіків. Спеціального дитячого одягу в українців не було. Одяг дітей відрізнявся від дорослого лише розмірами та майже не поділявся за статевою ознакою. Діти до шести років (і хлопчики, і дівчатка) одягали лише сорочку як натільний і нагрудний одяг. У ході дорослішання

відбувалося збільшення елементів одягу. Український національний костюм має свої особливості та відмінності залежно від регіону. Одяг мешканців Полісся, Слобожанщини, Наддніпрянщини або Карпат має характерні відмінності в силуеті, крої, колірних рішеннях і способах носіння [49, с. 134].

Жіночий поясний одяг

В українському жіночому народному костюмі майже до ХХ століття зберігся поширений іще в Київській Русі вид поясного одягу, який складався з одного (дерга, обгортка) або двох (запaska, плахта) незшитих шматків тканини, закріплених на талії. Усе це підперізували крайкою (тканим поясом). Святковим варіантом поясного одягу була плахта.

Запaska — це чотирикутний шматок вовняної тканини із зав'язками на верхніх кутах. Запаски одягали по дві разом: одну — спереду, а другу — ззаду. З боків, де сходилися краї запасок, було трохи видно сорочку. Запaska могла бути й одним суцільним шматком тканини, яким обгортали стан так, щоб кінці його сходилися спереду. Поверх такої запаски одягали інший шматок тканини — попередницю, їх разом підперізували крайкою. Технологія виготовлення виробів в етнічному стилі: в українських селах Бессарабії та Буковини запаски робили чорного кольору з вишитою смужкою по нижньому та боковому краю. Запаски гуцулів і бойків були дуже вибагливого ткання з горизонтальними смугами з вовни, переважно яскравих кольорів: жовті, червоні, сині, іноді із золотими, срібними нитками. На Волині запаски були переважно з білого сукна, а в Наддніпрянщині — чорні, темно-сині й червоні.

Плахтову тканину ткали з орнаментом або вишивали яскраві візерунки на готовій дорогій тканині: шовку, парчі, вовні. Плахта складалася з двох полотниць (гривок) півторадва метри завдовжки, що зшивалися приблизно наполовину або на дві третини, після чого перегинались удвоє так, щоб зшита частина охоплювала фігуру ззаду, а незшиті крила (криси) вільно звисали по боках. Як і запаску, плахту закріплювали поясом, під який іноді

підтикали передні кути крил плахти. Іззаду крила розходилися і з-під них було видно частину зшитої половини плахти.

Спідниці були поширені по всій території України, але мали різні місцеві назви, а також особливості колірною й орнаментальною вирішенням. Андарак — спідниця Чернігівщини з вовняної або напіввовняної саморобної тканини, переважно червоного кольору, яку шили з 3–4 полотен (завширшки 50–75 см), із закладеними ззаду по спині зборами. Прикрасою низу була широка смуга тканого малюнка або вишивка. Андараком називали й спідницю зі смугастої тканини, що була поширена на півночі Київщини. Спідницю-літник носили на півночі Київщини. Її шили з грубої саморобної вовняної або полотняної тканини з малюнком у горизонтальну або вертикальну смугу яскравих кольорів. У центральних районах України носили спідниці, прикрашені вибіячастим малюнком. Їх називали димки, або мальованки. На Львівщині спідницю із саморобної тканини у вертикальну яскраву смужку з рясними дрібними зборами називали шорц. Білу спідницю бойків називали фартух. Її декорували вишивкою, що нагадувала полтавське вирізування. Гофровану спідницю лемків — кабат — шили з яскравої вибіячастої тканини. На півночі Київщини й Чернігівщини була поширена спідниця до нагрудника з тканини вишневих, фіолетових, жовто-коричневих кольорів. На нинішній Кіровоградщині цей тип одягу називали шарафаном. Чоловічий поясний одяг Чоловічі широкі шаровари близькі за формою до турецьких. Вони були поширені у Східній та Центральній Україні до кінця ХІХ століття, поки на зміну їм не прийшли штани міського крою. Шили штани з грубого саморобного полотна білого кольору, іноді з вибіячастим малюнком у вигляді вузьких поздовжніх синіх або чорних смуг. Зимові штани робили з неваляної білої вовняної тканини. Вузькі штани, що обтягували ногу, побутували переважно в Закарпатті та інших західних регіонах.

Нагрудний одяг

Українській нагрудний одяг був дуже різноманітний: із хутра або тканини, короткий або дуже довгий, легкий або утеплений, прямоспинний або під стан. Його вдягали на сорочку. Найпоширенішим видом безрукавного нагрудного одягу Середньої Наддніпрянщини була видовжена, розширена донизу керсетка. Особливістю цього виду одягу є два-три клини трапецієвидної форми, які вставляли в бокові шви та в розріз центральної лінії спинки у вигляді бантових склад (усів). Із часом кількість клинів і швів на спинці збільшилася аж до 17. Нагрудний одяг з рукавами представлений куртками, вбранням піджачного типу та різноманітними кофтами із ситцю або сатину з вибійчастим малюнком чи без нього. На Тернопільщині поверх сорочки вдягали кептарі, кожушки — вкорочені хутряні безрукавки, декоровані вишивкою та аплікацією. Чоловічий плечовий одяг — це каптан, або жупан, юпка, черкеска. Його перевагою було те, що рукава не сковували рухів завдяки квадратній проймі. Матеріали, з яких виготовляли одяг: вовняні, лляні, полотняні тканини домашнього виробництва, сукно. Пізніше з'явилися тканини фабричного виготовлення: перкаль, коленкор, батист, китайка, кумач, шовк тощо. Окрім тканин для виготовлення одягу широко використовували хутро та шкіру. Зимовий одяг зазвичай шили зі шкіри й хутра овець. Із волової, конячої, козячої, свинячої шкіри виготовляли постоли, чоботи, черевики. Улітку носили взуття з лика, соломи, стебла конопель та очерету.

Технологія виготовлення виробів в етнічному стилі

Матеріали, якими вишивали: лляні, конопляні, вовняні нитки, шовк-гарус, шнури зі шкіри. Іноді використовували металеві, золоті та срібні нитки. Вишивку оздоблювали коралами, перлами, коштовним камінням, бісером, металевими лелітками, гудзиками, шовковими стрічками тощо. Із часом матеріали для вишивання ручного виготовлення були замінені фабричними нитками [49, с. 137-140].

Питання до обговорення після перегляду презентації та засвоєння отриманих знань:

- які факти з історії українського народу вас вразили?
- як ви розумієте поняття «український етнічний стиль»?
- які регіональні особливості національного костюму вам відомі?
- про які особливості жіночого та чоловічого національного одягу ви сьогодні дізналися?
- яким чином оздоблювали вироби національного костюму?

Перегляд навчального відеофільму «Акcesуари та прикраси в українському етнічному стилі: оздоблення виробів»

Творче завдання для двох груп учнів: під час перегляду відеофільму скласти таблицю з переліком прикладів національного жіночого, чоловічого одягу та найбільш вдалих акcesуарів та прикрас для їх оздоблення. Кожна група обґрунтовує та захищає свої результати, у процесі колективного обговорення та діалогу, здійснюється само- та взаємооцінювання і визначаються переможці.

Проблемне питання після перегляду відеофільму для всіх учнів класу:

- які акcesуари та прикраси ми сьогодні використовуємо для оздоблення одягу у повсякденному житті, відповідь супроводити конкретними прикладами.

Підсумкові питання та обговорення після перегляду навчального фільму:

- Які ваші враження після перегляду цього відеофільму?
- Які факти найбільше вплинули на вас і чому?
- Які нові знання ви отримали після перегляду?

V. Закріплення нового матеріалу. Колективний діалог вчителя з учнями щодо отриманих нових знань, обмін враженнями та власними думками після перегляду презентації та навчального відеофільму. Організація та підготовка учнів до практичної роботи.

VI. Практична робота

Демонстрація навчального відеоролику: майстер-клас «Українські традиції пов'язування рушникових головних уборів». Після перегляду,

декілька учнів отримують практичне завдання: зробити та пов'язати за допомогою рушника головний убір, використовуючи пропоновані техніки з майстер-класу. Після цього обов'язково здійснюється само- та взаємооцінювання.

Наступним творчим практичним завданням буде *інтерактивна гра* «Регіональні ознаки українського етнічного стилю одягу», учнів класу розподіляються на дві команди (групова робота) та отримують однаковий набір карток, де зображені національні жіночі та чоловічі варіанти одягу та регіони України, учням обох груп треба на швидкість розсорувати картки у відповідності приналежності одягу конкретному регіону. Переможцем буде та команда, яка виконала завдання першою.

Наступне завдання буде диференційованим для учнів, які виявили найбільшу активність впродовж уроку:

- створити невеликий кросворд з термінів, про які ви дізналися під час викладення нового матеріалу з теми уроку;
- створити невеликий тест з відкритими відповідями по темі уроку;
- сформулювати теми майбутніх творчих проєктів на основі викладеного навчального матеріалу.

Вчитель разом з учнями оцінює практичну роботу учнів.

VII. Рефлексія. Підведення підсумків.

1. Які нові знання ви отримали на уроці?
2. Які практичні завдання уроку найбільше сподобалися і чому?
3. Які творчі здібності сьогодні сформувалися у вас під час уроку?
4. Які теми творчих проєктів ви обрали?

VIII. Домашнє завдання. Підготувати творчий проєкт з презентацією на тему «Як за допомогою аксесуарів та прикрас можна оздобити український одяг?» (або вільний вибір теми).

2.4. Методична розробка плану-конспекту уроку технології на тему: «Виготовлення та оздоблення виробів в етнічному стилі», 9 клас

Тема: Виготовлення та оздоблення виробів в етнічному стилі.

Мета: *навчальна* – озброїти учнів знаннями про особливості вибору українського етнічного стилю та виробу для оздоблення; ознайомити з найпоширеними видами оздоблення виробів в українському етнічному стилі та технології виготовлення;

розвивальна – розвивати творчі уміння та навички під час оздоблення виробів, творчу уяву, естетичний смак, здійснювати взаємо- та самоконтроль результатів практичної роботи;

виховна – виховувати в учнів національно-патріотичні почуття під час ознайомлення з виготовленням традиційних українських оберегів у етнічному стилі; прагнення до творчого розвитку та саморозвитку.

Обладнання та наочність: мультимедійний проєктор, підручник, презентація, відповідні ілюстрації, необхідні матеріали, інструменти та обладнання для оздоблення виробів.

Основні поняття: український етнічний стиль, оздоблення виробів: жіночі та чоловічі прикраси, техніки оздоблення виробів в українському етнічному стилі.

Тип уроку: комбінований, інтерактивний, практичного застосування набутих знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент.

- привітання вчителя та учнів;
- перевірка присутності на уроці;
- повідомлення теми, мети і завдання уроку.

II. Актуалізація опорних знань і життєвого досвіду учнів (мозковий штурм).

Вчитель пропонує учням пригадати знання, отримані на попередніх уроках та з власного досвіду.

- Які вам відомі вироби, виготовлені в етнічному стилі?
- Які ви вже знаєте особливості українського етнічного стилю?
- На вашу думку, з чого починають виготовлення будь-якого виробу?
- Як ви думаєте, які матеріали та інструменти можуть знадобитися для виготовлення виробу в етнічному стилі?

III. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні на уроці ми поглибимо знання з українського етнічного стилю та основний фокус уваги буде на практичному застосуванні отриманих знань, ми будемо розвивати творчі уміння та навички під час оздоблення конкретних виробів в етнічному стилі.

IV. Викладення нового матеріалу (*вчитель пропонує учням презентацію та супроводжує її розповіддю з проблемними запитаннями*).

Вибір етнічного стилю та виробу для виготовлення

Деякі люди прагнуть створити неповторний та стильний одяг, унікальні прикраси, предмети інтер'єру, що визначають їхню індивідуальність. Останнім часом різні етнічні стилі набувають популярності, додаючи барв у наше життя. Фольклорні візерунки, традиційні національні фасони, натуральні тканини та матеріали з різних країн світу – це основа виготовлення виробів у етностилі. Вироби, виготовлені вручну, зберігають тепло рук майстра та мають певну історію. Зазвичай такі вироби автентичні й екологічно чисті. Дуже ефектно в інтер'єрі виглядають посуд, меблі, текстильні вироби й обереги. Розгляньмо деякі вироби, які можна виготовити для декорування інтер'єру в етностилі.

Характерними елементами етнічного стилю є маски декоративного призначення. Найбільш популярними є маски африканського й індонезійського походження та маски венеціанського карнавалу. Бувають маски-обереги, маски-божества, маски, що зображують будь-яких тварин, птахів, фантастичних створінь тощо. Індіанський оберіг «ловець снів»

походить з північноамериканського регіону. Цей талісман призначений захищати людину, яка відпочиває, від злих духів.

Бонсай – давньояпонське мистецтво вирощування карликових дерев, які залишаються маленькими завдяки по-стійним підрізанням. Корені рослини вміщені в маленьку посудину, а сама рослина відповідає пропорціям дорослого дерева в природі. Це мистецтво розвивали буддисти, які вважали, що, вирощуючи бонсай, людина стає творцем, тому що вони уявляли світ як сад Будди, а людина в ньому — садівник. Сьогодні популярним є мистецтво виготовлення штучних дерев-бонсай з маленьких перлинок та бісеру.

Україна також має особливі етнічні вироби. Це – ляльки-мотанки, різдвяні маски, солом'яні павуки, дідухи та інші предмети інтер'єру.

Ляльки-мотанки – це вузлові ляльки, яких майстрували з домотканої тканини. Наповнювали їх крупами, травою. Часто мотанки не мають рук і ніг, виразною частиною є лише голова. Риси обличчя відсутні або з хрестом, виготовленим кольоровими нитками, який символізує сонце. Мотанки бувають різного призначення: оберегові, обрядові, сувенірні та які використовують як іграшки.

Традиційною прикрасою оселі в Україні на різдвяні й новорічні свята був солом'яний «павук», зроблений із трикутників. Він був не тільки прикрасою, а й елементом гармонії простору. «Павуків» підвішували в хаті на довгій волосині з конячого хвоста, а завдяки руху повітря від вхідних дверей і від палаючої печі «павук» повертався в різні боки.

Дідух – це солом'яний оберіг, що втілював дух предків, дідів, був символом доброго врожаю, злагоди в родині, достатку в домі. Він привносив у родину святковий різдвяний настрій і затишок. Дідух – це сніп із добірних колосків жита, пшениці або вівса, перев'язаний таким чином, що має «голову», три або п'ять «ніг». Його прикрашали стрічками, маківками, сухоцвітами.

Одним із найдавніших і поширених в Україні видів декоративно-

ужиткового мистецтва було геометричне різьблення по дереву, що вирізняється різноманітністю прийомів художнього оздоблення дерев'яної поверхні. Різьблення виконують одним інструментом – ножем-косяком, яким створюють різ-номанітні за формою й ритмом візерунки для прикраси пред-метів домашнього вжитку й інтер'єру [49, с. 147-149].

Види оздоблення виробів в українському етнічному стилі

Оздоблення в українському етнічному стилі стало окремим напрямком в архітектурній творчості, декоративно-ужитковому мистецтві та дизайні. Народні традиції знайшли відображення в будівництві й оздобленні української хати та предметів інтер'єру. Білі стіни української хати прикрашали розписом, оберегами, килимами, гобеленами, які наповнювали домашній простір затишком, красою й теплом. Вікові традиції не зникають безслідно, вони набувають інших форм. Так, традиційне килимарство на Полтавщині перетворилося на ткания гобеленів, а згодом стало технікою оздоблення предметів широкого вжитку: одягу, аксесуарів. Народе мистецтво гармонійно увійшло в наше сьогодення, воно наповнює сучасні речі автентичним колоритом. Традиційні техніки народного мистецтва зумовили різноманітність видів оздоблення в українському етнічному стилі: вишивка традиційними техніками етнографічних регіонів, вишивка бісером, плетіння голкою, в'язання гачком, різьблення по дереву, розпис, декорування композиціями з живих та висушених рослин, декупаж, інкрустація по дереву та шкірі, формотворення із соломи, валяння з вовни тощо [49, с. 151-152].

Проблемні запитання для учнів після викладення навчального матеріалу:

- як саме би будете обирати етнічний стиль та виріб для оздоблення?
- про які традиційні українські вироби-обереги ви дізналися, для чого виготовлялися конкретні обереги?
- яка історія виникнення видів оздоблення виробів в українському етнічному стилі?

V. Закріплення нового матеріалу. Шляхом діалогічного підходу вчитель спілкується з учнями щодо викладеного навчального матеріалу, отримує зворотній з'язок: на що звернули увагу, які враження виникли, чим надихнулися.

Організація та підготовка учнів до практичної роботи.

VI. Практична робота

Оздоблення виробу в українському етнічному стилі

Обладнання та матеріали: комп'ютер, ілюстрації із зображеннями видів виробів і предметів домашнього вжитку, виконаних в українському народному стилі, зошит, олівець, лінійка.

Правила безпечної праці: роботу виконують з дотриманням правил безпечної праці в шкільних майстернях.

Послідовність виконання роботи:

1. Обрати виріб або предмет домашнього вжитку для оздоблення.
2. Проаналізувати, які техніки оздоблення можна використати для обраного виробу.

Критерій для порівняння	Техніка оздоблення			
	1 _____	2 _____	3 _____	4 _____
1. Можливі матеріальні витрати				
2. Естетична доцільність				
3. Досвід виконання попередніх робіт у цій техніці				
4. Практичне використання виробу та його функціональність із цим видом оздоблення техніці				
5. Зручність догляду за виробом із цим видом оздоблення				

3. Обрати декілька видів оздоблення. Для аналізу можливих варіантів оздоблення заповнити порівняльну таблицю. За результатами дослідження зробити остаточний вибір техніки оздоблення.

4. Дібрати матеріали й інструменти для виконання оздоблення обраною технікою.

5. Розробити послідовність виконання та скласти план роботи в зошиті.

6. Ознайомитися з правилами безпечної праці відповідно до виду запланованих робіт.

7. Організувати робоче місце відповідно до запланованих робіт.

8. Виконати оздоблення виробу обраною технікою.

Працюємо в парах:

1. Ознайомтеся зі зразками аксесуарів і прикрас, виконаних в українському етностилі.

Рис. 2.1. Український етнічний стиль в аксесуарах

Один учень називає техніки оздоблення, що були використані в кожному виробі, а другий пропонує варіанти заміни на інші можливі техніки.

2. Змодельуйте власний варіант оздоблення.

Один учень — для краватки-«метелика» або звичайної краватки, а другий — для сережок або інших прикрас (рис. 2.1).

Працюємо творчо й самостійно:

1. На рис. 2.2 зображено сережки у вигляді ягідних китиць.

Рис. 2.2. Жіночі сережки у вигляді ягідних китниць

Чи можна їх віднести до категорії виробів в етнічному стилі?
Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Розробіть власну пропозицію оздоблення або виготовлення окремого виробу з рослинними мотивами, що можна характеризувати як виконані в етностилі.

3. Зробіть ескіз запропонованого виробу в зошиті, запишіть техніки виконання та кольори, які можна до нього дібрати.

Остаточна обробка виробу

Інструменти та матеріали: інструменти та матеріали для з'єднання деталей виробу, матеріали для оздоблення виробу.

Правила безпечної праці: роботу виконувати з дотриманням правил безпечної праці в шкільних майстернях.

Послідовність виконання роботи:

1. Ознайомитися з матеріалами для з'єднання деталей.
2. Обрати матеріали, які найбільше підходять для з'єднання деталей виробу, який виготовляють.
3. Виконати з'єднання деталей виробу.

4. Визначити якість виробу.

5. Оцінити якість виготовленого виробу (за 12-бальною шкалою) за такими критеріями:

- 1) відповідність ескізному малюнку;
- 2) добір конструкційних матеріалів для виробу;
- 3) якість виготовлених деталей виробу;
- 4) спосіб з'єднання деталей;
- 5) якість оздоблення виробу;
- 6) загальний естетичний вигляд;
- 7) функціональність виробу [49, с. 153-158].

VII. Рефлексія. Підведення підсумків.

1. Які нові знання ви отримали на уроці?
2. Назвіть ознаки українського етнічного стилю.
3. Які існують види українських етнічних виробів?
4. Які техніки можна використовувати для оздоблення виробів в українському етнічному стилі?
5. Які практичні завдання уроку найбільше сподобалися і чому?
6. Які творчі здібності сьогодні сформувалися у вас під час уроку?
7. Який виріб однокласників вам найбільше сподобався і чому?

VIII. Домашнє завдання.

1. Підготувати свій власний виріб для презентації техніки його оздоблення на виставці учнівських робіт «Оздоблення виробів в українському етнічному стилі».

2. Розробити творчий проєкт на тему: «Український етностиль у сучасному екстер'єрі, інтер'єрі й аксесуарах» та захистити презентацію.

2.5. Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи

Дослідно-експериментальну роботу було організовано та проведено у Криворізькому ліцеї № 77 Криворізької міської ради, до педагогічного експерименту залучено 48 здобувачів освіти: 9-А клас (23 учня) та 9-Б клас (25 учнів), відповідно 9-А клас визначено експериментальним, а 9-Б клас – контрольним.

Педагогічний складався з трьох основних етапів: констатувального, формувального і контрольного.

У контрольній групі учнів навчальна діяльність була організована традиційно, а в експериментальній групі вчитель організував та проводив уроки технологій з обов'язковим дотриманням розроблених нами педагогічних вимог, впровадженням запропонованих нами методів, форм і прийомів ефективного розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання та методичних рекомендацій. Приклади уроків технологій для учнів 9 класу наведено у попередніх параграфах нашого магістерського дослідження.

Отже, вчитель технологій вдало використовував зміст навчальної дисципліни «Технології» національно-патріотичного спрямування для розвитку творчих здібностей учнів; здійснював систематичне впровадження у процес навчання інтерактивних методів, таких як: мозковий штурм; рольові ігри; методів проєктних технологій; методів проблемного навчання; дослідницьких методів навчання тощо. Ми можемо зазначити, що активно впроваджувалися виокремлені нами форми роботи з розвитку творчих здібностей учнів: групові заняття (спільна діяльність у групах, де учні обмінюються ідеями та колективно вирішують завдання, сприяє розвитку командного духу); творчі майстерні (організація занять, під час яких учні можуть експериментувати з різними формами мистецтва, науки та технологій); організація конкурсів та фестивалів (змагання та фестивалі створюють стимул для учнів до створення нових робіт та ідей, підвищуючи

мотивацію); організація виставки робіт учнів (організація виставок дає змогу учням представляти свої проекти та отримувати відгуки від однокласників).

Разом з тим, експериментальна робота вимагала ретельного дотримання принципів індивідуалізації та диференціації у процес навчально-пізнавальної діяльності з обов'язковим врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів. Також важливим було запровадження активної співпраці вчителя та учнів, що ставало можливим завдяки педагогічній майстерності викладача. Необхідною вимогою було також створення доброзичливої атмосфери на уроках технологій та ситуації успіху.

Метою констатувального етапу експерименту було встановлення наявного стану за такими критеріями:

- встановлення рівня мотивації до вивчення навчальної дисципліни «Технології»;
- наявного рівня сформованості творчих здібностей учнів;
- рівня успішності учнів (підсумкові оцінки за результатами навчальних досягнень з предмету «Технології»).

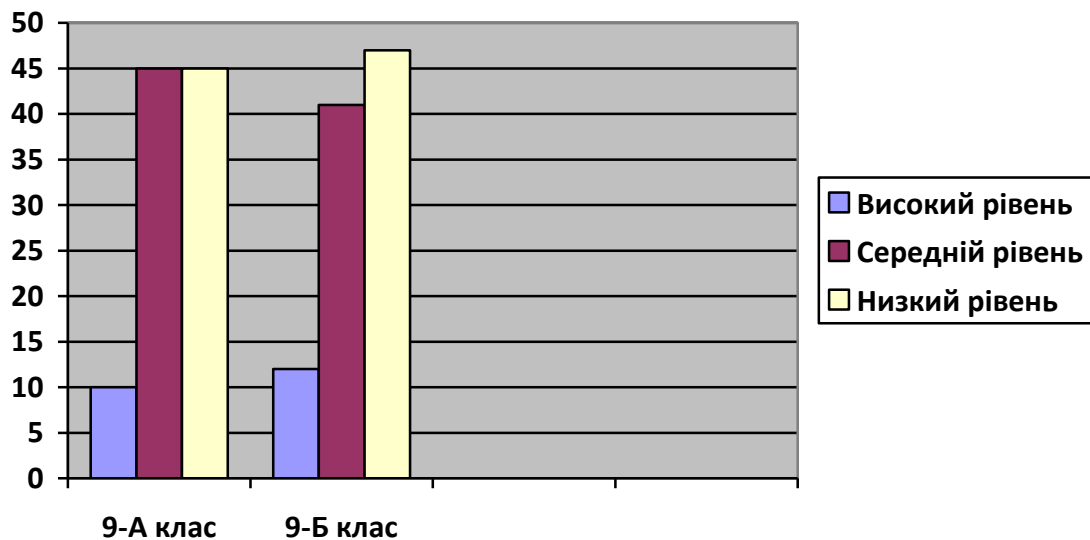
За допомогою анкетування та спеціально підібраних запитань щодо ставлення учнів до вивчення предмету «Технології», прояв зацікавленості до національно-патриотичного змісту предмету «Технології», ставлення до процесу навчання, мотивів отримання нових знань, практичних умінь і навичок з предмету «Технології» тощо (ми адаптували до завдань нашої дослідно-експериментальної роботи відомі методики М. Лук'янової, Н. Калініної «Вивчення шкільної мотивації»; М. Матюхіної «Закінчи розповідь»; питання для анкетування Н. Лусканової «Оцінка рівня шкільної мотивації»; анкета Ч. Спілбергера, А. Андрєєвої «Вивчення мотивації навчання та емоційного ставлення до навчання в середніх і старших класах школи»). Для виявлення динаміки таке ж саме анкетування буде проведено після формульовального етапу дослідно-експериментальної роботи.

Після аналізу отриманих даних, ми можемо показати наступні результати (табл. 2.1. та рис. 2.3).

Таблиця 2.1.

**Рівень сформованої мотивації учнів 9-х класів до вивчення предмету
«Технології»**

Рівні сформованої навчальної мотивації	Констатувальний етап експерименту	
	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)
Високий рівень	10 %	12 %
Середній рівень	45 %	41%
Низький рівень	45 %	47 %

Рис. 2.3. Рівень сформованості навчальної мотивації учнів 9-х класів на етапі констатувального експерименту

Необхідно зазначити, що показниками *високого* рівня навчальної мотивації ми вважали наступне: учень 9 класу виявляє велику зацікавленість до вивчення предмету «Технології», розуміє для чого це йому потрібно, з задоволенням відвідує уроки технології та активно співпрацює з учителем та однокласниками, в процесі навчання впевнено виявляє творчий підхід у виконанні практичних завдань, самостійність та ініціативність, ставить цікаві запитання, володіє навичками самоорганізації та самоконтролю.

Відповідно, показниками *середнього* рівня навчальної мотивації

можемо назвати вибірккову зацікавленість до конкретних тем навчальної програми «Технології», учень 9 класу на уроках іноді демонструє самостійність, творчість, ініціативність в залежності від теми уроку, частіше потребує консультації, допомоги, підтримки вчителя, однокласників, проте, коли тема для нього цікава, то виявляє високий рівень навчальної мотивації.

Показниками *низького* рівня сформованої навчальної мотивації будуть: учень 9 класу практично не цікавиться вивченням предмету «Технології», інтерес до ознайомлення з національними традиціями, святами, обрядами українського народу майже відсутній або дуже низький, виконує практичні завдання завжди за допомогою вчителя, однокласників, у процесі навчання практично відсутні такі якості, як самостійність, творчість, ініціативність, не володіє навичками самоконтролю та самоорганізації.

Наступним завданням констатувального етапу нашої дослідно-експериментальної роботи було встановлення наявного рівня сформованості творчих здібностей учнів 9-х класів. Ми проаналізували їх продуктивну діяльність на уроках технологій, спостерігали за учнями під час виконання творчих завдань, використовували методику Е.П. Торренса «Творча уява» «Образотворче візуальне мислення»; адаптовані методики Г. Айзенка, Н.А. Головань «Анаграми», «Легкість асоціювання»; методику доповнення Кет Френк; тести Гілфорда щодо визначення рівня розвитку креативності особистості та різні методики визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості.

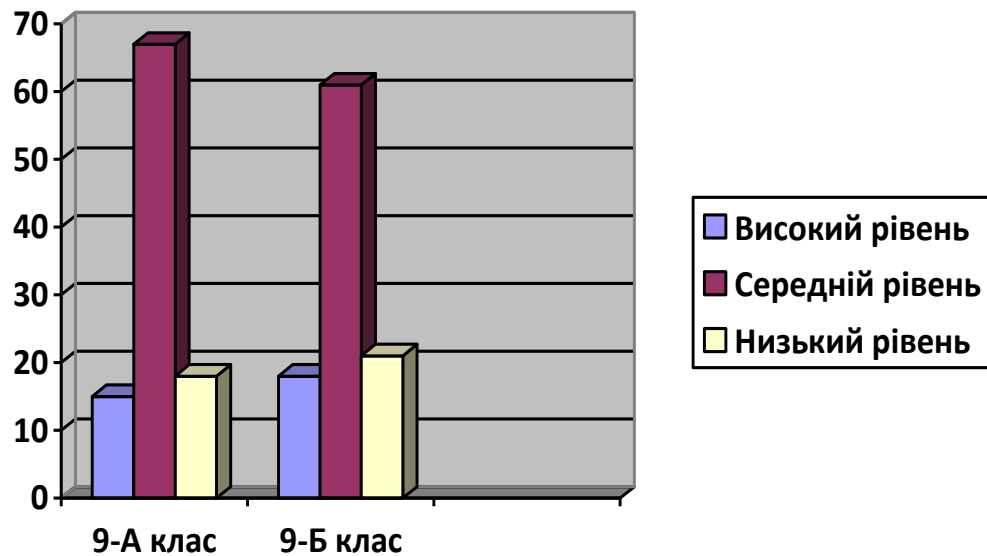
Аналіз отриманих експериментальних даних дозволяє продемонструвати такі результати (таблиця 2.2. та рис. 2.4.).

Таблиця 2.2.

Рівень сформованості творчих здібностей учнів 9-х класів

Рівні сформованих творчих здібностей	Констатувальний етап експерименту	
	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)
Високий рівень	15 %	18 %

Середній рівень	67 %	61 %
Низький рівень	18 %	21 %

Рис. 2.4. Рівень сформованості творчих здібностей учнів 9-х класів на етапі констатувального експерименту

Необхідно звернути увагу на те, що показниками *високого* рівня сформованості творчих здібностей учнів 9-х класів ми вважали: учень при виконанні творчих завдань формулює оригінальні ідеї або нестандартні способи їх виконання, систематично проявляє образне мислення, творчу уяву, розвинені навички самостійної творчої діяльності, практично не потребує допомоги вчителя та однокласників, прагне до творчого саморозвитку та самоосвіти.

Показниками *середнього* рівня відносно можемо назвати: учень виявляє творчі уміння і навички під час опрацювання конкретних тем навчальної програми «Технології», які йому цікаві; у процесі навчально-пізнавальної діяльності іноді демонструє зацікавленість, уміння пропонувати нестандартні способи виконання творчих завдань, інколи потребує підтримки вчителя та однокласників, до творчого саморозвитку треба направляти, заохочувати, мотивувати.

Показниками *низького* рівня сформованості творчих здібностей учнів 9-х класів вважаємо такі: учень не має сформованої системи творчих умінь і навичок, він не може формулювати оригінальні ідеї, знаходити нестандартні способи виконання творчих завдань, працює здебільшого по шаблону або за зразком, постійно потребує допомоги і підтримки вчителя та однокласників. Прагнення до саморозвитку та самоосвіти практично відсутнє.

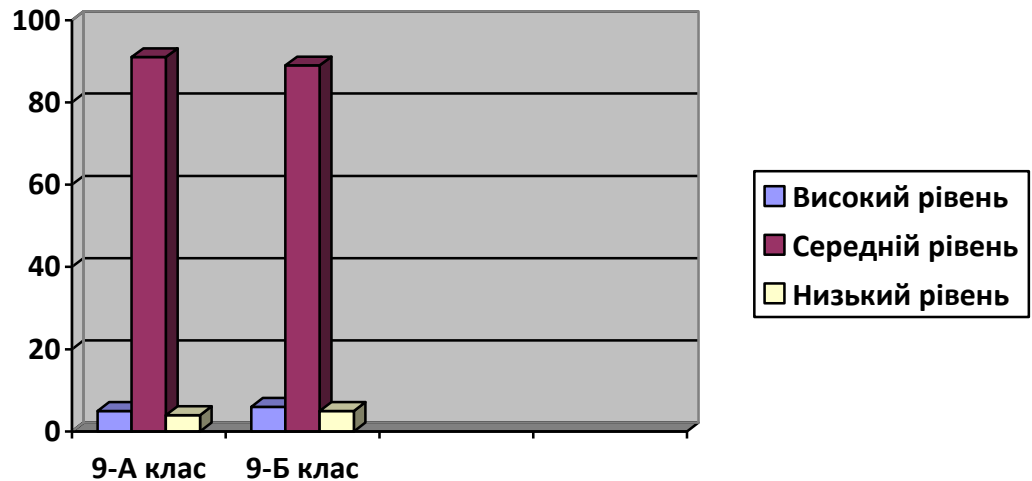
У процесі виконання завдань констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи нам було необхідно з'ясувати наявний рівень навчальних досягнень учнів 9-х класів з навчальної дисципліни «Технології» для того, щоб потім порівняти результати після проведення формувального етапу експерименту. Тому що ми вважали, що дотримання виокремлених нами педагогічних умов, впровадження методичних рекомендацій, методів, прийомів та форм розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання безумовно вплине на підвищення якості навчання та їх успішність .

Узагальнення результатів представлено у таблиці 2.3. та рис. 2.5.

Таблиця 2.3.

Рівень навчальних досягнень учнів 9-х класів з предмету «Технології»

Рівні навчальних досягнень учнів	Констатувальний етап експерименту	
	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)
Високий рівень (підсумкові оцінки від 9 до 12 балів)	5 %	6 %
Середній рівень (підсумкові оцінки від 5 до 8 балів)	91 %	89 %
Низький рівень (підсумкові оцінки від 1 до 4 балів)	4%	5 %

Рис. 2.4. Рівень навчальних досягнень учнів 9-х класів з предмету «Технології» на етапі констатувального експерименту

Наступним кроком нашої дослідно-експериментальної роботи був спеціально організований формувальний етап, у процесі якого вчитель з учнями 9-А класу (експериментальна група) використовував розроблену нами систему роботи з розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій засобами національного виховання, а саме: систематично впроваджував виокремлені нами педагогічні умови, методи, форми та прийоми, методичні рекомендації, плани-конспекти уроків технологій для досягнення поставленої мети.

Після завершення формувального етапу педагогічного експерименту ми для співставлення експериментальних даних провели такі ж самі дослідження, що були організовані на етапі констатувального.

Узагальнення отриманих даних було організовано на контрольному етапі нашої дослідно-експериментальної роботи, де ми отримали наступні результати, що свідчать про підвищення усіх показників за нашими критеріями в експериментальній групі учнів 9-А класу, в контрольній групі також є позитивна динаміка, але у порівнянні з результатами в експериментальній, вони не є вагомими:

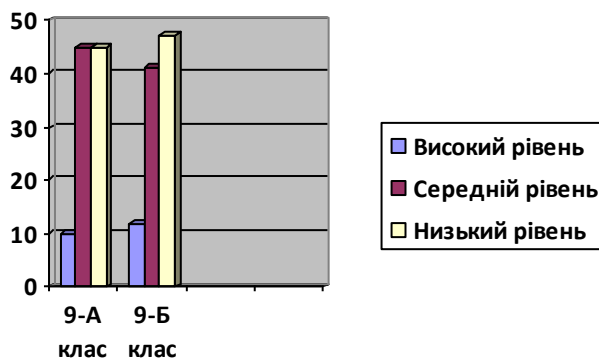

Таблиця 2.4.

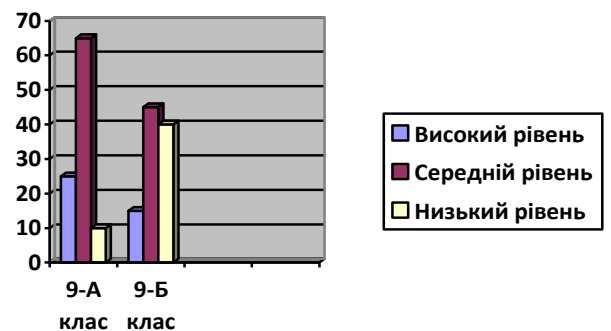
**Динаміка рівнів сформованої мотивації учнів 9-х класів до вивчення
предмету «Технології» після формувального етапу експерименту**

Рівні сформованої навчальної мотивації	Констатувальний етап		Формувальний етап	
	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)
Високий рівень	10 %	12 %	25 %	15 %
Середній рівень	45 %	41%	65 %	45 %
Низький рівень	45 %	47 %	10 %	40 %

Рівень сформованості навчальної мотивації на етапі констатувального етапу експерименту

Рівень сформованості навчальної мотивації після формувального етапу експерименту

Рис. 2.5. Порівняння динаміки рівнів сформованої мотивації учнів 9-х класів до вивчення предмету «Технології» після формувального етапу експерименту

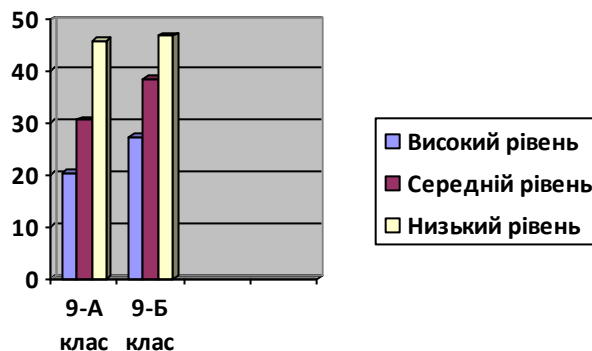
Як бачимо з наведених даних, у 9-А класі (експериментальній групі) після формувального етапу експерименту високий рівень сформованості навчальної мотивації до вивчення предмету «Технології» підвищився з 10 % до 25 %, середній рівень підвищився з 45 % до 65 %, а низький рівень зменшився з 45 % до 10 %. У контрольній групі 9-Б класу також відбулася позитивна динаміка, проте вона не така вагома, як в експериментальній групі.

Таблиця 2.5.

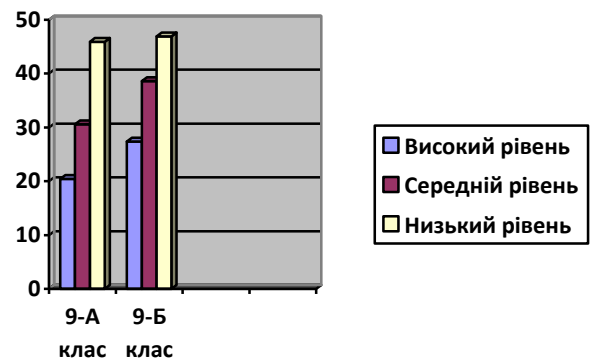
**Динаміка рівнів творчих здібностей учнів 9-х класів після
формульовального етапу експерименту**

Рівні творчих здібностей учнів	Констатувальний етап		Формувальний етап	
	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)
Високий рівень	15 %	18 %	45 %	19 %
Середній рівень	67 %	61 %	47 %	64 %
Низький рівень	18 %	21 %	8 %	17 %

**Рівень розвитку творчих здібностей
учнів на констатувальному етапі
експерименту**

**Рівень розвитку творчих здібностей
учнів після формульовального етапу
експерименту**

**Рис. 2.6. Порівняння динаміки рівнів творчих здібностей учнів 9-х
класів після формульовального етапу експерименту**

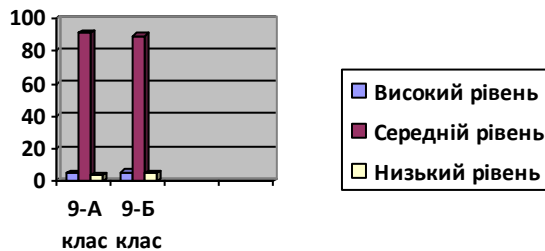
Отримані результати після формульовального експерименту в експериментальній групі, як бачимо, також позитивні: у 9-А класі високий рівень творчих здібностей підвищився з 15 % до 45 %, середній рівень зменшився з 67 % до 47 %, а низький рівень зменшився з 18 % до 8 %. У контрольній групі 9-Б класу, де заняття проводилися традиційно, також відбулася позитивна динаміка, проте вона не така вагома, як в експериментальній групі.

Таблиця 2.6.

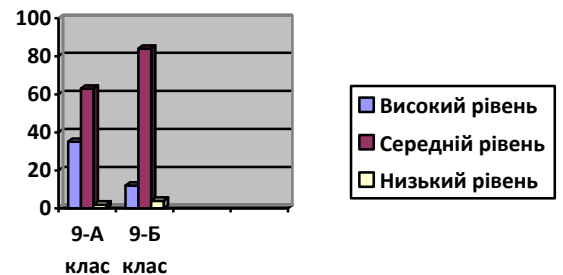
**Динаміка рівнів навчальних досягнень учнів 9-х класів з предмету
«Технології» після формувального етапу експерименту**

Рівні навчальних досягнень учнів з предмету «Технології»	Констатувальний етап		Формувальний етап	
	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)	9-А клас (експериментальна група)	9-Б клас (контрольна група)
Високий рівень	5 %	6 %	35 %	12 %
Середній рівень	91 %	89 %	63 %	84 %
Низький рівень	4%	5 %	2 %	4 %

Рівень навчальних досягнень учнів з предмету "Технології" на етапі констатувального експерименту

Рівень навчальних досягнень учнів з предмету "Технології" після формувального етапу експерименту

Рис. 2.7. Порівняння динаміки рівнів навчальних досягнень учнів 9-х класів з предмету «Технології» після формувального етапу експерименту

Як переконливо свідчать отримані експериментальні дані, позитивна динаміка навчальних досягнень учнів 9-х класів з предмету «Технології» має місце після формувального етапу нашої дослідно-експериментальної роботи в 9-А класі (експериментальній групі): високий рівень підвищився з 5 % до 35 %, середній рівень зменшився з 91 % до 63 %, а низький рівень зменшився з 4 % до 2 %. У контрольній групі 9-Б класу, де заняття проводилися традиційно, також відбулася позитивна динаміка, проте вона не така вагома, як в експериментальній групі.

Таким чином, узагальнення результатів контрольного етапу нашого педагогічного експерименту переконливо свідчить про позитивні зміни в експериментальному 9-А класі після проведення формувального етапу експерименту, оскільки за всіма визначеними критеріями (рівня мотивації до вивчення навчальної дисципліни «Технології»; рівня сформованості творчих здібностей учнів; рівня успішності учнів (підсумкові оцінки за результатами навчальних досягнень з предмету «Технології») спостерігається позитивна динаміка.

Тому ми можемо впевнено стверджувати, що розроблена нами та запропонована система роботи з ефективного розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання дійсно працює та її впровадження гарантує найкращий результат.

Отже, всі поставлені завдання у другому розділі нашого магістерського дослідження виконані у повному обсязі.

Висновки до розділу 2

У другому розділі нашого магістерського дослідження ми запропонували методичні рекомендації для вчителів щодо ефективного розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання. Зокрема, ми акцентували увагу на створенні сприятливого середовища, застосуванні інтерактивних методів навчання, впровадженні інноваційних технологій, необхідності розвитку критичного мислення, врахуванні індивідуальних інтересів та здібностей учнів, регулярній підтримці зворотного зв'язку, підтримці спільної творчості, організації виставок, конкурсів та презентацій учнівських проєктів, створення портфоліо тощо.

Також ми вважали за потрібне розглянути важливість проведення регулярних інструктажів з техніки безпеки та санітарно-гігієнічними вимогами учнів 9-х класів перед практичною роботою на уроках технологій.

Разом з тим, ми запропонували розроблені два плани-конспекти уроків технологій для учнів 9 класу на теми: «Український етнічний стиль. Оздоблення виробів», «Виготовлення та оздоблення виробів в етнічному стилі», де ми намагалися показати впровадження виокремлених нами низки педагогічних умов, методів та форм розвитку творчих здібностей учнів та методичних рекомендацій для вчителів.

Наступним завданням у другому розділі було організація та проведення дослідно-експериментального дослідження, що складалося з таких етапів: констатувального, формувального та контрольного. На етапі констатувального етапу нами було розроблено критерії та схарактеризовано їх показники, зокрема: встановлення рівня мотивації до вивчення навчальної дисципліни «Технології»; наявного рівня сформованості творчих здібностей учнів; рівня успішності учнів (підсумкові оцінки за результатами навчальних досягнень з предмету «Технології»). Шляхом застосування різноманітних діагностичних методик було досліджено результати

отриманих даних у експериментальній та контрольній групах учнів 9-х класів. Після проведення формувального етапу було організовано контрольний етап, де відбулося співставлення експериментальних даних, що представлено у таблицях та рисунках.

Аналіз результатів контрольного етапу експерименту переконливо свідчить про позитивну динаміку після впровадження розробленої нами системи роботи з розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання, а саме: в експериментальній групі після формувального етапу високий рівень сформованості навчальної мотивації до вивчення предмету «Технології» підвищився з 10 % до 25 %, середній рівень підвищився з 45 % до 65 %, а низький рівень зменшився з 45 % до 10 %; високий рівень творчих здібностей підвищився з 15 % до 45 %, середній рівень зменшився з 67 % до 47 %, а низький рівень зменшився з 18 % до 8 %; високий рівень навчальних досягнень учнів з предмету «Технології» підвищився з 5 % до 35 %, середній рівень зменшився з 91 % до 63 %, а низький рівень зменшився з 4 % до 2 %. У контрольній групі, де заняття проводилися традиційно, також відбулася позитивна динаміка, проте вона не така вагома, як в експериментальній групі.

Таким чином, встановлено, що запропонована нами система роботи з розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання є дійсно результативною та може бути впроваджена у навчально-виховний процес сучасного загальноосвітнього закладу.

ВИСНОВКИ

Актуальність теми нашого дослідження у процесі роботи над нею підтверджена, оскільки сьогодні сучасні методи та прийоми розвитку творчих здібностей учнів набувають популярності як ефективні інструменти, що підвищують якість знань, творчих умінь і навичок учнів у процесі їх навчально-пізнавальної діяльності.

У процесі роботи над магістерським дослідженням було встановлено низку важливих висновків. У першому розділі ми вирішували наступні завдання: ми вивчали теоретичні основи розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання, зокрема, на уроках технології. Шляхом аналізу наукових, психолого-педагогічних, методичних джерел ми схарактеризували основні поняття у контексті дослідження: «здібності», «творчість», «творчі здібності учнів». Ми розглядали творчі здібності учнів як індивідуально-психологічні особливості здобувачів освіти, які впливають на успішність у виконанні певних видів діяльності.

Наступним завданням було встановлення та характеристика оптимальних методів, форм та прийомів ефективного розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання: група інтерактивних методів (мозковий штурм, рольові ігри); методи використання проектних технологій; група методів проблемного навчання; група дослідницьких методів навчання; креативні техніки тощо. Крім того, схарактеризовано такі форми роботи з розвитку творчих здібностей учнів, як: групові заняття, творчі майстерні, організація конкурсів та фестивалів, організація виставки робіт учнів та підготовка індивідуальних завдань.

Важливим завданням роботи було встановлення ефективних педагогічних умов розвитку творчих здібностей учнів засобами національного виховання на уроках технології, а саме:

1. Використання змісту навчальної дисципліни «Технології» національно-патріотичного спрямування для розвитку творчих здібностей учнів.

2. Використання у процесі навчання групи інтерактивних методів, таких як: мозковий штурм; рольові ігри; методів проєктних технологій; методів проблемного навчання; дослідницьких методів навчання тощо.

3. Впровадження принципів індивідуалізації та диференціації у процес навчально-пізнавальної діяльності з обов'язковим врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

4. Активна співпраця вчителя та учнів, педагогічна майстерність викладача, створення доброзичливої атмосфери на уроках технологій та ситуації успіху.

Ми вважали, що впровадження та дотримання представлених педагогічних умов буде сприяти ефективному розвитку творчих здібностей учнів 9 класів на уроках технологій засобами національного виховання.

У другому розділі нашого магістерського дослідження ми поставили такі завдання: представити систему роботи з розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання, а саме: розробити методичні рекомендації для вчителів, запропонувати плани-конспекти уроків технологій та узагальнити результати дослідно-експериментальної роботи. Встановлено, що досить вагомими є важливість для вчителя технологій створення сприятливого середовища, застосуванні інтерактивних методів навчання, впровадженні інноваційних технологій, необхідності розвитку критичного мислення, врахуванні індивідуальних інтересів та здібностей учнів, регулярній підтримці зворотного зв'язку, підтримці спільної творчості, організації виставок, конкурсів та презентацій учнівських проєктів, створення портфоліо тощо.

Разом з тим, важливо було розглянути важливість проведення систематичних інструктажів для учнів 9-х класів з техніки безпеки та санітарно-гігієнічними вимогами перед практичною роботою на уроках технологій.

Для впровадження у навчальний процес сучасного загальноосвітнього закладу ми запропонували розроблені два плани-конспекти уроків

технологій для учнів 9 класу на теми: «Український етнічний стиль. Оздоблення виробів», «Виготовлення та оздоблення виробів в етнічному стилі», де ми намагалися показати застосування низки виокремлених нами педагогічних умов, методів та форм розвитку творчих здібностей учнів та методичних рекомендацій для вчителів.

Важливим завданням було підтвердження нашої гіпотези дослідження, для цього було організовано та проведено дослідно-експериментальну роботу, що складалася з таких етапів: констатувального, формувального та контрольного. На етапі констатувального етапу нами було розроблено критерії та схарактеризовано їх показники, зокрема: встановлення рівня мотивації до вивчення навчальної дисципліни «Технології»; наявного рівня сформованості творчих здібностей учнів; рівня успішності учнів (підсумкові оцінки за результатами навчальних досягнень з предмету «Технології»). Після проведення формувального етапу було організовано контрольний етап, де відбулося співставлення експериментальних даних з метою перевірки результативності нашої системи роботи з розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання.

Аналіз результатів контрольного етапу дослідно-експериментального дослідження безумовно продемонстрував позитивну динаміку після впровадження розробленої нами системи роботи, а саме: в експериментальній групі після формувального етапу високий рівень сформованості навчальної мотивації до вивчення предмету «Технології» підвищився з 10 % до 25 %, середній рівень підвищився з 45 % до 65 %, а низкий рівень зменшився з 45 % до 10 %; високий рівень творчих здібностей підвищився з 15 % до 45 %, середній рівень зменшився з 67 % до 47 %, а низький рівень зменшився з 18 % до 8 %; високий рівень навчальних досягнень учнів з предмету «Технології» підвищився з 5 % до 35 %, середній рівень зменшився з 91 % до 63 %, а низький рівень зменшився з 4 % до 2 %. У контрольній групі, де заняття проводилися традиційно, також відбулася

позитивна динаміка, проте її показники не такі значущі, як в експериментальній групі.

Отже, ми встановили, що розроблена нами система роботи з розвитку творчих здібностей учнів 9-х класів на уроках технологій засобами національного виховання є дійсно ефективною та може бути впроваджена у навчально-виховний процес сучасного загальноосвітнього закладу.

Таким чином, ми бачимо, що мету нашого магістерського дослідження досягнуто, усі поставлені завдання виконано у повному обсязі, гіпотезу підтверджено, результати дослідно-експериментальної роботи підтвердили результативність розробленої нами системи роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баран Л.І. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання. Бібрський ОЗЗСШ І-ІІІ ступенів імені Уляни Кравченко, 2021. 42 с.
2. Борисенко В.К. Весільні обряди та звичаї на Україні: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2008. 179 с.
3. Бочелюк В.Й. Педагогічна психологія: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 248 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови за заг. ред. В.Т. Бусел. Київ : Перун, 2002. 1440 с.
5. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів // *Управління школою, 2005. № 3. С. 107-109.*
6. Вербицька П. В. Виховання громадянина і патріота України як суспільно-педагогічний виклик. *Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України, 2015. № 3. С. 58–63.*
7. Вишневецький О.М. Сучасний ідеал виховання української молоді та український національний характер. *Освіта, 2014. № 12. С. 6–7.*
8. Воронцова Е.О. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми // *Психолог, 2006. № 25-28. С. 15-20.*
9. Гриців Т.Г. Виховання ціннісного ставлення до Батьківщини засобами народної педагогіки як наукова проблема // *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. НАПН України, Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. Вип. 20, кн. 1. С. 121-132.*
10. Гергель Є.Л. Вікова динаміка розвитку креативних здібностей // *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. За ред. академіка С.Д. Максименка. Київ : Главник, 2005. Вип. 26: у 4 томах. Т. 1. С. 342-349.*

11. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 378 с.
12. Держко І.З. Національна свідомість та культура у формуванні громадсько-політичних відносин сучасного суспільства. *Гілея: наук. вісн. Філософські науки. Політичні науки. Історичні науки*. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». Київ, 2015. Вип. 93 (2). С. 260–263.
13. Джус О.В. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в українській діаспорі: досвід, спроби переосмислення // *Наука і освіта, 2016. № 10*. С. 76–81.
14. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
15. Євреєнко Ю.П. Методика творчого розвитку особистості. Вісник Укр. держ. ун-ту водного госп. та природокористування // *Педагогіка*. Рівне, 2003. Вип. 5 (24), ч. 2: *Сучасні технології навчання: проблеми та перспективи*. С. 159-166.
16. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
17. Кайдалова Л.Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю. Педагогічна майстерність викладача: навчальний посібник. Харків : Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
18. Калошин В.Ф., Гоменюк Д.В. Розвиток творчості в учнів: навчально-методичний посібник. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 111 с.
19. Клименко В.В. Механізм творчості: чи можна його розвивати. Київ: Шкільний світ, 2001. 96 с.
20. Коберник О.М., Терещук Г.В. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навчально-методичний посібник. Тернопіль-Умань, 2007. 208 с.

21. Калошин В.Ф., Гоменюк Д.В., Сушенцева Л.Л. Розвиток творчості учнів: методичний посібник. Харків : Академвидав, 2008. 112 с.
22. Коберник О.М. Проектно-технологічна система трудового навчання // *Трудова підготовка в закладах освіти*, 2003. № 4. С. 8-12.
23. Коберник О.М. Проектування навчально-виховного процесу в школі. Київ: Хрещатик, 2006. 168 с.
24. Крусь О.О. Національне виховання як педагогічна проблема // *Нова педагогічна думка*, 2017. № 2. С. 74-76.
25. Критерії оцінювання навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти // *Освіта України*, 2000. №33. С.18-19.
26. Кучер Г.М. Розвиток творчої особистості // *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Серія 5. Випуск 60. 2018. С. 229-231. URL:<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23612/Kucher%20H.%20M%20..pdf?sequence=1#:~:text=Л.,17%5D>. (дата звернення: 21.10.2024)
27. Левківський М.В. Інноваційні навчальні технології. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навчальний посібник за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Житомир. держ. пед. університет, 2001. С. 12-18.
28. Липова Л.О. Психолого-педагогічні умови розвитку обдарованості // *Шкільний світ*, 2001. № 24. С. 17-23.
29. Лютко О.М. Формування школяра в контексті пріоритетів національного виховання // *Виховна робота в школі*, 2015. № 1. С. 2-11.
30. Майборода Н.К. Виховний ідеал громадянина-патріота – основний ціннісний орієнтир освітньо-виховної парадигми в Україні. Витоки педагогічної майстерності // *Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка*. Полтава, 2015. Вип. 15. С. 185–189.
31. Моляко В.О. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості. Київ : Педагогічна думка, 2008. 208 с.
32. Майтак Т.М. Вплив сучасної системи освіти на розвиток креативності // *Психолог*, 2012. №19. С. 34-36.

33. Мельников А.Н. Творчість від проблеми до дії // *Шкільний світ*, 2002. № 14. С.14-17.
34. Модельна навчальна програма «Технології. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти за заг. ред. Ходзицька І.Ю., Горобець О.В., Медвідь О.Ю., Пасічна Т.С., Приходько Ю.М. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України, 2023. 60 с
35. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальн. посібник. Київ : КДНК, 2001. 239 с.
36. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків : Основа, 2010. 176 с.
37. Наулко В.І. Культура і побут населення України: навчально-методичний посібник. Київ : Либідь, 2003. 312 с.
38. Нова українська школа: порадник для вчителя за заг. ред. Бібік Н.М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlyavchytelya.pdf> (дата звернення: 21.10.2024).
39. Нова школа: простір освітніх можливостей: проєкт. Укладачі: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян. URL: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>. (дата звернення: 21.10.2024).
40. Обдаровані діти: діагностика та супровід. Упорядник: Т.О. Червонна. Київ : Шкільний Світ, 2008. 128 с.
41. Освітні технології: навчально-методичний посібник за ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
42. Падун Н.О. Особливості форм інтегрованого навчання у сучасній школі // *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 1. С. 82.
43. Романець В.А. Психологія творчості: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.

44. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник. Київ : ІЗМН, 2002. 270 с.
45. Савчин М.М., Гірний О.І. Творчість як педагогічна проблема: тренінг творчості // *Педагогіка і психологія*, 2013. № 3. С. 43-51.
46. Соловйова О.П. Творчість як стиль життя: креативний підхід до вирішення проблем // *Практична психологія та соціальна робота*, 2013. №8. С. 21-23.
47. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник за заг. ред.. О.Пометун, Л.Пироженко. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
48. Ткаченко Л.І. Креативність і творчість: сучасний контент // *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2014. № 9-10. С. 32-35.
49. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закл. за заг. ред.. І.Ю. Ходзицька, В.П. Тименко, О.В. Горобець, О.І. Безносюк. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 176 с.
50. Удріс І.М. Концепція історії українського мистецтва у контексті розвитку археологічної науки кінця ХІХ - початку ХХ століття. Кривий Ріг: Видавн. Дім, 2005. 255 с.
51. Чорноус В.О. Творчі здібності особистості: визначення, сутність, структура. Проблеми підготовки сучасного вчителя. (5 (1)). 2012. С. 82-87. URL:[http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ppsv_2012_5\(1\)__14.pdf](http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ppsv_2012_5(1)__14.pdf) (дата звернення: 21.10.2024)
52. Чирва Ю.І. Семіотичний підхід до аналізу понять художньої діяльності та творчості в образотворчому мистецтві : збірник наукових праць. Кривий Ріг: КДПУ. 2005. №13. С. 266-273.
53. Шульга Л.Н. Ігрові методики і їх роль у навчально-виховній роботі // *Рідна школа*. 2002. № 10. С. 49-51.
54. Філософський енциклопедичний словник за ред. В.І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 751 с.

55. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2007. 560 с.
56. Харагірло В.Є. Національне виховання здобувачів освіти на сучасному етапі : навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО, 2020. 93 с.
57. Філімонова Т.В. Національно-патріотичне виховання особистості як педагогічна проблема // *Педагогічні науки : зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-т.* Херсон, 2016. Вип. 69, т. 3. С. 138–142.
58. Чернега П.М. Національно-патріотичне виховання – основа генерації українця ХХІ століття // *Молодий вчений, 2017. № 2.* С. 558–562.
59. Чуvasова Н.О. Креативність особистості : зміст і структура // *Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць, 2013. Вип. 38.* С. 277–282.
60. Юркова Т.Ф. Формування національної самосвідомості засобами народної педагогіки як психолого-педагогічна проблема // *збірник матеріалів Регіональної науково-практичної конференції «Духовна культура української молоді: реальний стан та перспективи розвитку»: наук. вид. М-во освіти і науки України, Херсон. держ. університет.* Херсон, 2015. С. 88–95.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Сертифікат учасника Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє», м. Умань, Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, 11 жовтня 2024 р.

Додаток 2.

Опубліковані тези Сириці А.П. на тему: «Розвиток творчих здібностей учнів на уроках технологій в умовах НУШ».

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Актуальні проблеми професійної та
технологічної освіти: погляд у майбутнє

Збірник матеріалів

Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

(Умань, 11 жовтня 2024 р.)

За загальною редакцією С. І. Ткачука

Умань

2024

Антон Сириця

Науковий керівник: канд. пед. н., доцент Серьогіна І.Ю.
Криворізький державний педагогічний університет

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ НУШ

Актуальність проблеми розвитку творчих здібностей учнів, зокрема, в умовах нової української школи, не викликає сумнівів. Безумовно, постійне збільшення розумового навантаження на уроках технологій змушує задуматися над тим, як підтримувати пізнавальний інтерес в учнів до досліджуваного матеріалу, а також домогтися підвищення рівня творчих здібностей та якості знань у процесі навчання. Події останніх років поставили перед учителями-практиками складну задачу: сформувати особистість, здатну генерувати оригінальні ідеї, пристосуватися до нового життя, вижити в умовах ринкової економіки. У зв'язку з цим, ведуться пошуки нових ефективних методів і засобів навчання, що активізували б творчість та мислення учнів, стимулювали б їх до самостійного придбання знань та творчого саморозвитку, також зблизили б їх з майбутнім реальним життям, дали б можливість використовувати придбання знань на практиці.

Проблемі творчого розвитку учнів присвячені дослідження науковців Ю. Грибова, Т. Давиденко, Б. Коротяєва, А. Лука, Б. Нікітіна, Б. Яновського, в яких акцентується увага на таких аспектах проблеми, як визначення засобів підвищення продуктивності творчої діяльності учнів та організації їх спільної творчої діяльності. У роботах інших вітчизняних психологів та педагогів, таких як-от: Г. Балла, М. Махмутова, Т. Шамової розглядаються питання організації творчої діяльності учнів за допомогою створення проблемних ситуацій. Автори відмічають недостатню теоретичну розробленість проблеми організації творчої діяльності учнів.

Сучасну ситуацію в теорії та практиці можна охарактеризувати такими суперечностями між: потребами суспільства в творчо активних людях, здатних систематично, послідовно і якісно вирішувати проблеми, та недостатністю розроблених педагогічних засобів та умов, що підвищують ефективність процесу організації творчої діяльності особистості.

Отже, метою тез є характеристика оптимальних форм та методів успішного розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій в умовах НУШ.

Процес формування творчих здібностей на уроках технологій може бути набагато результативнішим, якщо навчання організоване у співробітництві, яке ґрунтується на спільній діяльності вчителя і учнів, взаєморозумінні й гуманізмі, єдності інтересів до прагнень всіх учасників навчального процесу і має на меті особистісний розвиток учнів. Саме таке навчання підносить інтелект учня, зміцнює її віру у власні здібності, стимулює її активність, творчість, гідність і самосвідомість. Вчитель виступає як організатор, старший, більш досвідчений товариш, що знає і

розуміє потреби, інтереси та можливості кожної людини.

Одним із чинників, які підвищують ефективність навчання є групова робота з використанням інтерактивних методів. Суть цих методів у тому, що навчання відбувається завдяки взаємодії тих, хто навчається. Це спільне навчання, суб'єктами якого є вчитель і учні. Учитель виступає лише як керівник розумової та творчої діяльності учнів, спрямовує її, допомагає, послуговуючись фактами, дійти певних висновків. Залучаючи учнів до спільної та активної діяльності, педагог скеровує їх на пізнання світу і себе в ньому і, дозуючи допомогу, реалізовує важливий принцип виховання: «Допоможи мені, щоб я зробив це сам».

Методи розвитку творчих здібностей можна поділити на дві великі групи: групові та фронтальні. Перші передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці від 2 до 6-ти учнів), другі – спільну роботу та взаємонавчання всього класу. Час обговорення в малих групах – 3-5 хвилин, виступ – 3 хвилини, виступ при фронтальній роботі – 1 хвилина.

Відомо, що важливим засобом формування інтелектуально розвиненої творчої особистості є творчі задачі. Це неординарні задачі, в яких сформульовано певну вимогу, що виконується на основі знання законів, але відсутні прямі чи непрямі вказівки на ті явища, закономірностями яких слід скористатися для розв'язування цих задач.

Так, науковець Н. Мойсеюк пропонує в розв'язанні творчої задачі виділяти дві основні фази:

1. Фазу інтуїтивного пошуку та отримання інтуїтивного ефекту, інтуїтивного розв'язання (тобто фазу, яку в минулому іноді називали «психологічним» розв'язанням);

2. Фазу його вербалізації, формалізації (тобто ту, яку відповідно зв'язували з «логічним» розв'язанням) [1, с. 114].

Методи, за допомогою яких людина приходить до яскравих ідей, не з'ясовані, але загальноновизнано, що в цьому процесі використовуються аналогії, асоціації, стреси.

Метод проб і помилок полягає в тому, що учень, зіштовхуючись із проблемою, шукає її розв'язання, перебираючи різноманітні варіанти, порівнює їх, пробує, помиляється, знаходить або не знаходить розв'язання. Реалізація цього методу вимагає багато часу, а помилки можуть обходитись занадто дорого.

Тому метод застосовується тільки для найпростіших задач. До методу проб і помилок належать й інші несистематизовані прийоми розв'язання задач.

Методи психологічної активізації творчості дозволяють уникнути інерційності методу проб і помилок. Інерція мислення – серйозний бар'єр у пошуку нового, обмежує сферу пошуку розв'язання, асоціативні здібності, творчі можливості. Розглянемо деякі методи з цієї групи.

Метод «мозкового штурму» ґрунтується на принципі відділити процеси генерування та оцінки ідей. Психологічно учень не схильний до критики своїх ідей і, остерігаючись оцінки ідей, може стримати їх

народження. Для уникнення цього групі учнів, схильних генерувати ідеї, ставлять проблему та створюють необхідні умови. Висловлені ідеї фіксуються для доопрацювання.

З точки зору методики трудового навчання, одним з недоліків впровадження даного методу на уроці є нераціональне використання часу. Це власне особливість всіх без винятку інтерактивних методів навчання. Тому вчитель, впроваджуючи мозковий штурм, має стежити за розподілом навчального часу. Наведемо методичні рекомендації з власного досвіду вчителів, які впроваджували активні та інтерактивні методи на уроках технологій.

Найбільш ефективно наведений метод можна використовувати під час пошуку проблем (варіантів виробів), які учні будуть виготовляти упродовж наступних уроків у вигляді навчальних або творчих проєктів. Відповідно після виконання вправи результатом роботи має бути банк творчих ідей або банк проєктів тощо. Мозковий штурм спонукає учнів активізувати уяву і творчість, дає змогу вільно висловлювати свої думки. Відповідно, учні можуть реально оцінити (обговорити з учителем і однокласниками) свої можливості і вибрати для виготовлення такий проєкт, який буде цікавим і одночасно посильним для виконання.

На початку вчитель повинен пояснити учням мету і ознайомити з правилами проведення методу. Учні мають зрозуміти, що це не лише гра, а й навчальна вправа: мета мозкового штурму в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого часу. Час учитель визначає самостійно, виходячи з індивідуальних можливостей класу.

Таким чином, ми схарактеризували оптимальні форми та методи результативного розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій в умовах НУШ.

Список використаних джерел:

1. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. 3-є вид. Київ : КДНК, 2011. 239 с.
2. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник за заг. редакцією О.Пометун, Л.Пироженко. Київ : А.С.К., 2014. 192 с.
3. Шульга Л.О. Ігрові методики і їх роль у навчально-виховній роботі // *Рідна школа*, 2012. № 10. С. 49-51.